

Arne Støttrup Andersen og Øyvind Sivertstøl
Lavinntektsgrupper på arbeidsmarkedet

Rapporter I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

© Statistisk sentralbyrå, juni 2009	Standardtegn i tabeller	Symbol
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.	Tall kan ikke forekomme	.
	Oppgave mangler	..
	Oppgave mangler foreløpig	...
	Tall kan ikke offentliggjøres	:
	Null	-
ISBN 978-82-537-7597-5 Trykt versjon	Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
ISBN 978-82-537-7598-2 Elektronisk versjon	Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
ISSN 0806-2056	Foreløpig tall	*
Emne: 06.01/05.01	Brudd i den loddrette serien	—
Trykk: Statistisk sentralbyrå	Brudd i den vannrette serien	
	Desimaltegn	,

Sammendrag

Arbeid blir gjerne ansett for det viktigste tiltaket mot fattigdom i samfunnet. I en del andre land forekommer en betydelig gruppe av "working poor" (Shipler 2004). I det norske samfunnet med et godt regulert arbeidsmarked regner vi med at det er få yrkesaktive i lavinntektsgruppen.

Denne rapporten har hatt to problemstillinger. Den første er å gjenta en analyse av yrkesaktivitet og avlønning i lavinntektsgruppen som ble gjennomført på grunnlag av intervjudata om yrkesaktivitet, men nå med registerdata for yrkesaktivitet. Den andre problemstillingen er å undersøke lavinntektsgruppens forhold til arbeidsmarkedet, ikke bare yrkesaktivitet, men også arbeidssøking, uførepensjonering og rehabilitering og attføring.

Basert på opplysninger fra intervju og fra register finner vi at henholdsvis 44 og 69 prosent av lavinntektshusholdningene ikke utførte lønnet arbeid i løpet av et år. Forskjellen er enda mer bemerkelsesverdig når det gjelder andelen hushold med mye lønnet arbeid. Ifølge intervjudata arbeidet 30 prosent av lavinntektshusholdningene minst 12 måneder på heltid sammenlignet med 6 prosent basert på registerdata. En viktig forskjell mellom intervju- og registerdata er at opplysningene om yrkesaktivitet og lønnsinntekt er uavhengige. I registerdata kommer begge opplysningene fra arbeidsgiver.

En viktig konklusjon fra den tidligere analysen var at månedslønnen for heltidsarbeid i lavinntektsinntektshusholdninger med minst 12 måneders lønnet arbeid på heltid var svært lav (vel 13 000 kroner i 2003-2004 sammenlignet med vel 31 000 kroner for husholdninger som ikke har lavinntekt). Vi konkluderte den tidligere analysen med at dette neppe var reelt, men skyldtes mangler i enten opplysningene om inntekt fra register eller om yrkesaktivitet.

På grunnlag av registerdata finner vi også at beregnet månedslønn for heltidsarbeid er vesentlig lavere for personer i lavinntektshusholdninger som arbeider mange timer (1800 timer eller mer i året) enn for tilsvarende personer som ikke tilhører lavinntektshusholdninger. Beregnet månedslønn for heltidsarbeid er henholdsvis 22 000 og 31 900 kroner i 2005. Forskjellen er vesentlig mindre enn i den tidligere analyse og "forståelig" som et mulig resultat av arbeid i lavlønnsjobber. Det er som en kunne vente et bedre samsvar mellom opplysningene om arbeidstid og lønn som begge er oppgitt av arbeidsgiver enn mellom yrkesaktivitet rapportert gjennom intervju og lønnsinntekt fra register. Vi viser imidlertid også at det knytter seg en del kvalitetsproblemer til registerdata som gjør beregningen av lønn usikker.

Av de 200 000 personer i alderen 16-66 år (ikke studenter) som tilhører lavinntektshusholdninger er 55 000 registrert med arbeidstimer. Men bare om lag 11 000 av disse arbeider "fulltid" (minst 1800 timer per år). De som arbeider mindre enn fulltid tilhører små husholdninger, nesten halvparten er aleneboende, mens de som arbeider fulltid tilhører store husholdninger, halvparten tilhører husholdninger med minst 4 personer. Lavinntektspersoner som arbeider mindre enn fulltid er yngre, nesten to av tre er under 35 år. Aldersfordelingen blant de som arbeider fulltid er jevnere.

Yrkesaktivitet ser ut til å ha særlig stor betydning for om en person tilhører lavinntektsgruppen blant innvandrere. Blant innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika som arbeider fulltid er andelen i lavinntektsgruppen bare 5 prosent, mens den er 21 prosent for de som arbeider mindre enn fulltid og hele 50 prosent for de som ikke er yrkesaktive.

Innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika utgjør en betydelig del av de yrkesaktive i lavinntektsgruppen. De har også noe lavere timelønn enn norske yrkesaktive. Det ser imidlertid ut til at de lave timelønningene i lavinntekts-

gruppen bare i liten grad kan forklares av den store andelen av disse innvandrene i lavinntektsgruppen.

Den andre del av rapporten tar i tillegg til yrkesaktivitet for seg andre sider ved forholdet til arbeidsmarkedet. Selv om nesten 150 000 personer i lavinntektsgruppen ikke var yrkesaktive i 2005 er det en betydelig del som har en relasjon til arbeidsmarkedet ved at de enten var arbeidssøkende, under rehabilitering eller på uførepensjon. Det gjaldt 35 prosent av lavinntektsgruppen, eller om lag halvparten av de som ikke var yrkesaktive. Det problematiske forhold til arbeidsmarkedet understrekes ytterligere av at blant arbeidssøkende ikke-yrkesaktive hadde mer enn 40 prosent vært arbeidssøkende nesten et helt år. Regner vi også med arbeidssøking blant yrkesaktive var om lag halvparten i lavinntektsgruppen arbeidssøkende i 2005, med unntak for de yngste (under 19 år) og kvinner under 45 år.

Om lag 60 000 personer med lavinntekt har ikke noen relasjon til arbeidsmarkedet, de er verken yrkesaktive, arbeidssøkende, under rehabilitering eller på uførepensjon. Naturlig nok utgjør disse en stor andel blant de yngste og også en noe større andel blant kvinner under 45 år. I alle andre grupper utgjør de rundt 25 prosent. Selv blant aleneboende kvinner og menn i lavinntektsgruppen utgjør disse i overkant av 25 prosent. Hva lever de av? Om lag 14 000 av de 60 000 mottar ytelser fra folketrygden eller sosialhjelp, og om lag like mange har mottatt lønnsinntekt ifølge inntektsregistret, men beløpene er små.

Trekker vi inn arbeidsmarkedssituasjonen i 2004 endrer det ikke stort på bildet. Nesten tre av fire med lavinntekt i 2005 som var yrkesaktive i 2005 var også yrkesaktive i 2004 og ni av ti som ikke var yrkesaktive i 2005 var det heller ikke i 2004. Blant lavinntektspersoner som ikke hadde lønnet arbeid i 2005 var nesten halvparten enten arbeidssøkende, under rehabilitering eller uførepensjonert i 2004. Langt de fleste av disse hadde heller ikke arbeid i 2004. Av de 60 000 lavinntektspersoner som ikke hadde noe forhold til arbeidsmarkedet i 2005 gjelder det samme for nesten alle (94 prosent) i 2004.

Til slutt viser vi hvilken betydning antall jobber og jobbstabilitet og antall arbeidssøkinger har for andelen med lavinntekt. Den klart største betydning har antallet arbeidssøkinger i 2004 og 2005, særlig for de som bare har korte jobber eller som ikke hadde jobb. Blant de som ikke har vært arbeidssøkere er andelen med lavinntekt i 2005 henholdsvis 2, 6 og 15 prosent blant de som har hatt en lengre jobb (mer enn 6 måneder), de som bare har hatt korte jobber og de som ikke har hatt jobb. De tilsvarende tall for de som har hatt minst fire arbeidssøkingstilfeller i 2004-2005 er 16, 27 og 44 prosent.

Betydningen av antall jobber for lavinntektsrisiko er mye mindre og mer komplisert. For de som har hatt en lengre jobb er betydningen av antall jobber liten. Blant de som har mange arbeidssøkingstilfeller er det likevel en svak tendens til at andelen med lavinntekt er mindre dess flere jobber de har hatt. Dette er antakelig personer som har muligheter på arbeidsmarkedet og dermed antakelig har lengre arbeidstid og større inntekt.

For personer med bare kortere jobber skiller de som bare har hatt én jobb seg ut med klart størst lavinntektsrisiko. For de med flere arbeidssøkingstilfeller ser vi samme tendens som nevnt ovenfor, at lavinntektsrisikoen avtar jo flere jobber personen har hatt.

Prosjektstøtte er gitt av Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Innhold

Sammendrag	3
1. Lavinntekt og yrkesaktivitet	6
1.1. Innledning.....	6
1.2. FD-trygd som datakilde	7
1.3. Yrkesaktivitet i lavinntektshusholdninger	9
1.4. Arbeidstid og lavinntekt	10
1.5. Beregning av timelønn.....	11
1.6. Kvalitetsproblemer i FD-trygd	13
1.7. Timelønn og lavinntekt	14
1.8. Kan vi stole på beregningen av timelønningene?.....	15
1.9. Skyldes lavinntekt arbeid i lavlønnsyrker?.....	17
1.10. Konklusjon: Sammenligning av to analyser	18
2. Hvem er det som arbeider i lavinntektshusholdningene?	20
2.1. Fulltidsarbeidende med lavinntekt tilhører store husholdninger.....	20
2.2. Yrkesaktivitet bringer innvandrere ut av lavinntekt	21
2.3. Lav lønn blant innvandrere	22
3. Lavinntekt og forhold til arbeidsmarkedet	23
3.1. Mange har problemer i forhold til arbeidsmarkedet	23
3.2. Hvem har vansker på arbeidsmarkedet?	25
3.3. Utenfor arbeidsmarkedet: Hva lever de av?	25
3.4. Arbeidsmarkedssituasjonen i 2004.....	26
3.5. Arbeidsmarkedserfaringer i 2004 og 2005 og risiko for lavinntekt	27
3.6. Lavinntekt, antall jobber og arbeidssøking i 2004 og 2005.....	29
Referanser	33
Tabellregister	34

1. Lavinntekt og yrkesaktivitet

1.1. Innledning

Arbeid blir gjerne ansett for det viktigste tiltaket mot fattigdom i samfunnet. I en del andre land forekommer en betydelig gruppe av fattige som er fattige til tross for en betydelig arbeidsinnsats, ”working poor” (Shieler, 2004). I det norske samfunnet med et godt regulert arbeidsmarked regner vi med at dette er et langt mindre problem. Generelt er det viktig å få kartlagt omfanget av yrkesaktivitet i lavinntektsgruppen og å undersøke lavinntektsgruppens forhold til arbeidsmarkedet.

Denne rapporten har to problemstillinger. Den første er å gjenta en analyse av yrkesaktivitet og avlønning i lavinntektsgruppen som ble gjennomført på grunnlag av intervjudata om yrkesaktivitet, men nå med registerdata for yrkesaktivitet. Den andre problemstillingen er å undersøke lavinntektsgruppens forhold til arbeidsmarkedet, ikke bare yrkesaktivitet, men også arbeidssøking, uførepensjonering og rehabilitering og attføring. Dette vil bli gjort for 2005, det året som er utgangspunktet for avgrensningen av lavinntektsgruppen, men vi vil også gå litt bakover i tid og trekke inn forholdet til arbeidsmarkedet i 2004 for personer i lavinntektsgruppen. Vi ser det også som en viktig bieffekt at arbeidet vil gi erfaring med bruk av registerstatistikk i analyser av lavinntektshusholdningers levekår, erfaringer med både registerstatistikkens sterke og svake sider i denne sammenheng.

Den tidligere analysen var basert på opplysninger om yrkesaktivitet fra intervju og inntektsopplysninger fra register. Den konkluderte med at det er en betydelig del av lavinntektshusholdningene som har stor selvrapportert yrkesaktivitet, og at den beregnede heltids månedsinntekten for disse er svært lav (Andersen, 2008). Et viktig poeng i denne analysen var å sammenholde uavhengige registreringer av yrkesaktivitet og arbeidsinntekt.

Opplysningene om yrkesaktivitet er som nevnt samlet inn ved intervju, og de er ikke så presise at det er mulig å få et mer presist mål for antallet arbeidstimer i året. Det er derfor også bare mulig å få forholdsvis grove mål på timelønn eller månedsinntekt for heltidsarbeid.

Arbeidsgiver-/arbeidstakerregistret (A/A) inneholder opplysninger om alle lønns-takerforhold med angivelse av start- og stopptidspunkt for forholdet og avtalt arbeidstid. I motsetning til den tidligere analysen kan vi imidlertid ikke i samme grad betrakte opplysningene om arbeidstid som uavhengige av opplysningene om lønn. Begge er basert på innrapportering fra arbeidsgiver.

Vi skal i denne analysen undersøke om opplysningene om arbeidstid gir et bedre grunnlag for å beregne timelønn enn det intervjudataene gir. Opplysningene er mye mer presise, det er mulig på grunnlag av dem å beregne antallet arbeidstimer i året for alle som i løpet av året har vært i et lønnsstakerforhold. Det er imidlertid ikke sikkert at opplysningene, selv om de er mer presise, er mer riktige. Det er arbeidsgiverne som er kilden for opplysninger og en må alltid regne med feil i slik rapportering. Opplysningene er antakelig best for de mer stabile lønnsstakerforhold, mens en kan vente flere feilrapporteringer i mer tilfeldige og kortvarige arbeidsforhold. Dessuten må en regne med at arbeidsforhold med uregistrerte inntekter i en del tilfeller ikke er registrert som arbeidsforhold, eller at de registrerte inntekter ikke gir et riktig bilde av de faktiske inntekter i arbeidsforholdet.

Et viktig formål med denne analysen er altså å gjenta analysen som ble gjort med intervjudata om yrkesaktivitet, men nå med registerdata om yrkesaktivitet. Med registerdata unngår vi noen av de begrensninger som bruk av intervjudata har på grunn av små utvalg. Dels ved større statistisk usikkerhet knyttet til små utvalg, dels ved at det begrenser mulighetene for å gi tall for små grupper, noe som er særlig relevant når vi skal se på undergrupper av lavinntektshusholdningene.

1.2. FD-trygd som datakilde

Grunnlaget for analysen er opplysningene om yrkesaktivitet og lønn i 2005 i Forløpsdatabasen Trygd (FD-trygd). Dette registeret omfatter ikke alle sysselsatte, bl.a. omfatter det ikke selvstendige. Men heller ikke alle lønnstakerforhold er med. Dokumentasjonen for FD-trygd sier dette om hvilke lønnstakerforhold som er inkludert (Aukrust m.fl., 2008):

”Sysselsetjingsdata bygger på ei kopling av årsfil frå Arbeidsgjevar-/ arbeidstakar-registeret (A/A) og Løns- og trekkoppgåverregisteret (LTO), og femner om alle arbeidstakarforhold i A/A med kopling til LTO for den aktuelle årgangen. Einkvar som arbeidar i ein annan si teneste for løn eller annan godtgjering er ein arbeidstakar, og skal meldast inn i A/A-registeret. Sjølstendig næringsdrivande, freelancere og oppdragstakarar skal ikkje meldast inn i registeret. Ektefelle som arbeidar i den andre ektefellens personlege føretak, skal heller ikkje reknast som arbeidstakar. Videre er det krav om at arbeidstakarforholdet har ei avtalt arbeidstid på minst 4 timar kvar veke og er venta å vare minst 7 dagar. Det må vere rapportert løn for at arbeidstakarforholdet skal bli med i den kopla fila.

Datagrunnlaget til sysselsetjingsdata i FD-Trygd er i all hovudsak den same som i den registerbaserte sysselsetjingsstatistikken, men femner berre om lønstakarar med kopling A/A og LTO. Dei hine lønstakarforholda kan delast i to grupper:

- A/A utan LTO: Arbeidsforholdet fins i A/A-registeret, men det er ikkje rapportert løn for det aktuelle året. Hovudregelen er at desse ikkje reknast som aktive.
- LTO utan A/A: Person som har motteke løn, men det fins ikkje noko aktivt arbeidsforhold registrert i A/A-registeret. Desse kan derfor ikkje daterast.

Kravet om at eit lønstakarforhold berre kjem med når ein finn ei kopling mellom LTO og A/A-registeret, vil seie at ein mister nokre lønnstakarforhold. Tabellen under viser korleis tala for sysselsette i den registerbaserte sysselsetjingsstatistikken er samansatt ut frå datakjelde. Denne tabellen gjeld statistikk for ei veke i november kvart år. Til FD-trygd er det laga data for kopla lønnstakarforhold for heile året og tala vil difor vera høgare enn i tabellen. Men ein kan rekne med at delen sysselsetjingsforhold ein mister, vil vera minst like høg som i tabellen. I 2006 omfatta denne 84 prosent av alle sysselsette. Totaltalet på sysselsette i registerstatistikken vert sett lik med talet frå Arbeidskraftsundersøkinga (AKU).”

Tabell 1.1. Sysselsatte i AKU og registeropplysninger om lønnstakerforhold i registre. 2003-2006

Årgang	2003	2004	2005	2006
Kilde arbeidsmarknadsstatus				
Sysselsette personar 15(16) - 74 år i alt (AKU) .	2 260 000	2 274 000	2 308 000	2 389 000
Kopla lønnstakarforhold (A/A med LTO)	1 897 695	1 911 165	1 937 984	2 004 401
Ukopla arbeidstakarforhold (A/A utan LTO)	24 532	17 192	19 640	22 744
Ukopla LTO - forhold (LTO utan A/A)	169 430	181 673	180 014	177 696
Av dette (tilleggsopplysningar):				
Berre LTO	130 597	140 091	128 798	132 299
Tilleggsinfo PAI/NAVO	4 850	8 131	14 969	10 843
Tilleggsinfo STS	1 350	0	0	0
Tilleggsinfo SST	999	1 343	1 239	1 027
Tilleggsinfo Lønsstatistikk	28 551	29 796	32 248	30 744
Tilleggsinfo Sjukefråvereregisteret	3 083	2 312	2 760	2 783
Sjølvmeldingsregisteret, primærnæringane	52 384	46 199	50 757	52 527
Sjølvmeldingsregisteret, andre næringar	109 616	111 801	115 243	126 473
Vernepliktsregisteret/Siviltjenesteregisteret	6 346	5 970	4 362	5 159

FD-trygd inneholder alle lønnstakerforhold som oppfyller betingelsene over. Et lønnstakerforhold er et sammenhengende arbeidsforhold hos en arbeidsgiver. Dersom arbeidstiden er endret i et sammenhengende arbeidsforhold betraktes det

likevel som ett arbeidsforhold. Dersom det blir ny arbeidsgiver vil det framstå som to arbeidsforhold selv om arbeidsplass og -oppgaver er de samme.

Data fra FD-trygd i 2005 viser at blant de om lag 3 620 100 personer i alderen 16 år og over er det 2 109 400 som har hatt minst ett lønnstakerforhold i 2005. Det forekommer opp til 18 slike forhold for en person, men det er svært få med mer enn tre arbeidsforhold (under 0.5 prosent). I gjennomsnitt er det 0.7 lønnstakerforhold per person blant alle voksne, og 1.2 for de med minst ett lønnstakerforhold.

Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) viser at det i gjennomsnitt i 2005 var 2 116 000 lønnstakere. Siden AKU viser antallet lønnstakere på et bestemt tidspunkt mens FD-trygd viser de som var lønnstakere en eller annen gang i 2005 skulle vi vente at FD-trygd viste det høyeste tallet. Når det ikke er tilfellet skyldes det begrensningene over. Dels at AKU regner alle arbeidsforhold, ned til 1 time i referanseuken mens A/A-registeret krever minst 4 timer per uke. Dels, og mye viktigere, at det er et stort antall arbeidsforhold der det er utbetalt lønn, men som ikke er registrert i arbeidstaker-/arbeidsgiverregistret (ifølge dokumentasjonsnotat FD-trygd gjelder det 180 000 forhold, for eksempel freelancere).

Det betyr også at ikke all utbetalt lønn kommer med i FD-trygd. Mens gjennomsnittlig kontantlønn i følge FD-trygd er 155 000 kroner for alle personer 13 år og over er gjennomsnittlig lønnsinntekt ifølge inntektsstatistikken for de samme personer 176 000 kroner. FD-trygd omfatter altså bare 88 prosent av lønnsinntekten. Det er også enkelte definisjonsforskjeller mellom lønnsinntekt ifølge inntektsstatistikken og kontantlønn ifølge LTO. Lønnsinntekt omfatter i tillegg til kontantlønn også frynsegoder og naturalier og lønn til barn under 13 år.

Definisjon av lavinntektshusholdninger

En person tilhører lavinntektsgruppen hvis husholdningens samlede inntekt etter skatt per forbruksenhet er lavere enn 60 prosent av medianinntekten. Medianinntekten er midtpunktet i fordelingen av husholdninger etter ekvivalentinntekt. Ekvivalentinntekten er husholdningens inntekt etter skatt delt med antallet forbruksenheter i husholdningen. Husholdningens samlede inntekt omfatter både skattepliktige og ikke skattepliktige inntekter, f.eks. sosialhjelp, bostøtte fra Husbanken, stipend fra Statens lånekasse (lån fra Statens lånekasse regnes derimot ikke som inntekt). Opplysningene om inntekt er basert på de samme registrene som ligger til grunn for inntekts- og formuesstatistikken for husholdninger, først og fremst Skattedirektoratets register (for ulike definisjoner av lavinntekt se (Normann 2009)).

Grunnen til at vi bruker ekvivalentinntekt, altså deler husholdningens inntekt med antallet forbruksenheter er at store husholdninger nødvendigvis må ha større forbruksutgift for å opprettholde en bestemt standard enn en liten husholdning. Antallet forbruksenheter i en husholdning beregnes etter den såkalte modifiserte OECD skala som også benyttes av Eurostat. Hvert medlem av husholdningen tildeles en vekt, første voksne får vekt 1, andre voksne vekt 0.5, mens barn 0-15 år tildeles vekt 0.3.

I 2005 hadde lavinntektshusholdningene en samlet inntekt etter skatt per forbruksenhet under 137 770. Aleneboende tilhørte altså lavinntektsgruppen om de hadde inntekt etter skatt under disse beløpene. For par med to barn gjaldt det hvis husholdningen i 2005 hadde inntekt etter skatt under 289 300 kroner.

1.3. Yrkesaktivitet i lavinntektshusholdninger

En viktig konklusjon fra den tidligere analysen var at en betydelig del av lavinntektshusholdningene var yrkesaktive, og kanskje mest overraskende at så mye som tre av ti lavinntektshusholdninger oppga at de arbeidet heltid i minst 12 måneder.

I lavinntektshusholdninger var det 28 prosent av 16-66 åringer som ifølge FD-trygd hadde ett eller flere lønnstakerforhold i 2005, mens det i andre husholdninger var 73 prosent (tabell 2.1.). Dette stemmer ganske dårlig med resultatene for EU-SILC for kalenderårene 2003-2004 som viser at det blant personer i yrkesaktiv alder som ikke var studenter i lavinntektshusholdninger er 50 prosent som oppga lønnet arbeid som hovedaktivitet i noen av årets måneder, mens det i andre husholdninger gjaldt 82 prosent av personene. At det er flere i EU-SILC som oppgir yrkesaktivitet enn det er som har lønnsforhold i registeret kan i noen grad skyldes at registeret bare har med lønnsforhold som også er registrert i A/A-registret, enten fordi det ikke oppfyller kriteriene for å bli registrert i A/A-registret eller fordi det av andre grunner ikke er registrert. Det er betydelig flere som har lønnsinntekt ifølge inntektsstatistikken enn som har et lønnsforhold ifølge Lønns- og trekkoppgave-registret. I lavinntektsgruppen har 47 prosent lønnsinntekt, mens dette gjelder 84 prosent blant de som ikke tilhører lavinntektsgruppen.

Tabell 1.2. Personer 16-66 år som ikke er studenter. Lavinntektshusholdninger og andre husholdninger etter antallet lønnstakerforhold. 2005. Prosent

	Antall lønnstakerforhold				I alt
	0	1	2	3+	
Lavinntektshushold	72,0	22,4	4,3	1,3	100,0
Andre hushold	26,6	62,8	8,6	2,0	100,0
Alle	30,0	59,8	8,3	1,9	100,0

På husholdningsnivå er situasjonen en litt annen. Ifølge EU-SILC for disse to årene oppgir 56 prosent av lavinntektshusholdningene (med hovedinntektstaker i yrkesaktiv alder som ikke er student), at de er aktive i lønnet arbeid i løpet av året, mens dette gjelder for 89 prosent av de andre husholdningene (sammenlignet med 73 prosent av de voksne personer). Ifølge FD-trygd er det 31 prosent av lavinntektshusholdningene og 84 prosent av andre husholdninger som hadde lønnet arbeid i 2005 (gjelder husholdningene til personer 16-66 år som ikke er studenter).

Vi har utelatt studenter, mange av dem tilhører lavinntektsgruppen fordi de delvis lever av studielån og studielån regnes ikke som inntekt. Studenter er definert som personer som mottar studiestipend og/eller studielån fra Statens lånekasse for utdanning. Det gjelder i alt 342 000 personer, 89 prosent er under 30 år og 26 prosent under 19 år. Av disse er 132 000 medlemmer av lavinntektshusholdninger.

Husholdningsstørrelse og lavinntekt

Lavinntektshusholdninger blir avgrenset på grunnlag av den samlede inntekt etter skatt til alle medlemmer i husholdningen. Det er derfor avgjørende at husholdningsdannelsen er riktig. Ett problem i denne sammenheng er at registreringen av studenter på registrert adresse istedenfor faktisk adresse fører til at borteboende studenter i mange tilfeller blir registrert i foreldrehusholdningen. Det vil føre til at mange faktiske en-personhusholdninger vil være registrert som flerpersonhusholdninger. Et annet problem er at husholdningsregistret har mangler, særlig i Oslo. Det betyr at vi har måttet konstruere en del husholdninger som vi mangler opplysninger om.

Tabellen tyder på at det bilde husholdningsregistret gir er ganske likt det bildet vi får fra utvalgsundersøkelser. Det er en litt større andel enpersonhusholdninger ifølge EU-SILC 2005, hvilket kan skyldes at denne undersøkelsen tar utgangspunkt i faktiske adresser, mens husholdningsregistret tar utgangspunkt i registrerte adresser.

Også fordelingen etter husholdningsstørrelse innen lavinntektshushold er rimelig lik i de to statistikkene. Litt overraskende er at det ikke er flere enpersonhusholdninger i lavinntektsgruppen ifølge EU-SILC (forskjellen mellom 77 og 79 prosent er imidlertid ikke statistisk sikker).

Tabell Husholdningsstørrelse for lavinntektshusholdninger og andre husholdninger. FD-trygd og EU-SILC 2005. Prosent

	Lavinntekt		Alle
	Ja	Nei	
Antall husholdningsmedlemmer			
EU-SILC 2005			
1	77	36	43
2	13	33	29
3	4	12	11
4	2	13	12
5+	3	6	6
I alt	100	100	100
FD-trygd			
1	79	33	41
2	9	32	28
3	4	14	12
4	3	14	12
5+	4	7	6
I alt	100	100	100

1.4. Arbeidstid og lavinntekt

Den kanskje viktigste grunnen til at en husholdning tilhører lavinntektsgruppen er liten arbeidsaktivitet. I lavinntektsgruppen hadde da også mer enn to av tre husholdninger ingen arbeidstimer i 2005, mens det blant andre husholdninger bare gjelder en av seks. Det er få lavinntektshusholdninger der det blir arbeidet et fullt årsverk, bare 6 prosent arbeidet i minst 1955 timer. Blant andre husholdninger arbeider mer enn seks av ti så mye (tabell 1.3.).

Tabell 1.3. Husholdninger og personer etter antallet arbeidstimer. Lavinntektshusholdninger og andre husholdninger til personer 16-66 år som ikke er studenter. 2005. Prosent

Arbeidstimer	Husholdninger etter arbeidstimer i husholdningen			Personer etter arbeidstimer for person		
	Alle	Lavinntekt	Andre	Alle	Lavinntekt	Andre
0	21,7	68,5	16,4	30,6	72,9	27,2
1-999	8,2	17,8	7,1	12,3	15,8	12,0
1000-1954	13,4	7,5	14,1	20,2	6,8	21,3
1955 og over	56,8	6,3	62,4	36,9	4,6	39,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,1	100,0

Sammenligner vi med tall fra utvalgsundersøkelsen EU-SILC finner vi betydelige forskjeller. Ifølge EU-SILC var andelen lavinntekts- og andre husholdninger som oppga null måneder med yrkesaktivitet som ansatt henholdsvis 44 og 11 prosent. Avviket er størst for lavinntektshusholdningene. Vi ville ventet at EU-SILC viste høyere andel husholdninger uten yrkesaktivitet enn FD-trygd. Dels fordi det i EU-SILC kreves minst to uker med yrkesaktivitet i en måned for at det skal regnes som yrkesaktivitet. Dels fordi noen grupper i EU-SILC, for eksempel pensjonister i noen tilfeller vil oppgi at pensjonist er hovedaktivitet selv om de har noe arbeid.

FD-trygd viser imidlertid også at 48 prosent av lavinntektshusholdningene ikke har lønnsinntekt, altså en betydelig lavere andel enn de 69 prosent som ikke har noe lønnstakerforhold. Dette kan tyde på at det er forholdsvis mange i lavinntektsgruppen som har arbeid som ikke er registrert i A/A-registret. Lønnsinntekten til husholdninger som ikke har noe lønnstakerforhold er imidlertid lav, i snitt bare om lag 14 000 kroner i året per husholdning.

Hvordan er det med andelen *personer* som arbeider 'full tid'? Når vi ser bort fra studenter er det ifølge EU-SILC 18 prosent av personer i lavinntektshusholdninger som arbeidet heltid som ansatt i 12 måneder i 2004, og 4 prosent som arbeidet heltid i 7-11 måneder. Ifølge registerstatistikken er det bare 5 prosent av personer som arbeider i minst 1955 timer og 7 prosent som arbeider 1000-1954 timer (tabell 1.3.). De to målene på 'fulltidsarbeid' er vanskelige å sammenligne. Sammenligningen er vanskelig fordi EU-SILC har en helt annen registreringsmåte for arbeid i løpet av året. En ting er at opplysningene er basert på intervju og dermed prisgitt svarenes hukommelse. Noe annet er at det ikke telles timer, men måneder med yrkesaktivitet. En person regnes som yrkesaktiv i en måned dersom hun var i arbeid i minst to av ukene. Det er videre oppgitt om dette var yrkesaktivitet på heltid eller deltid uten at det er presisert hva som menes med heltid. Det er derfor sannsynlig at en del i EU-SILC vil oppgi det som heltidsaktivitet hele året selv om antallet arbeidstimer er mindre enn 1955. Senker vi grensen for fulltidsarbeid i registerstatistikken til 1800 timer øker andelen med fulltidsarbeid med noen få promille til 5.4 prosent. Dette er fortsatt betydelig lavere enn de 18 prosent som EU-SILC viser. Et siste forhold som skaper usikkerhet er at FD-trygd som tidligere nevnt ikke omfatter alle jobbtillfeller. Jobbtillfeller som det er utbetalt lønn for, men som ikke er registrert i A/A-registret er ikke tatt med. Mange av disse jobbtillfellene er antagelig av kort varighet, men det er vanskelig å anslå hva det betyr for andelen i fulltidsarbeid.

Til tross for at det er mye som tyder på at registerstatistikken for en ikke ubetydelig del overvurderer arbeidstiden (se avsnitt 1.8. om lave timelønner) tyder resultatene fra EU-SILC altså på at det er for få "fulltidsarbeidende" personer og husholdninger ifølge registerstatistikken i lavinntektsgruppen.

Blant *husholdninger* som ikke tilhører lavinntektsgruppen finner vi noe av det samme. Det er imidlertid mindre forskjell i andelen hushold som ikke har arbeid som ansatt, andelen er 11 prosent ifølge EU-SILC og 16 prosent ifølge registerstatistikken (tabell 1.3.). Her er nivået på yrkesaktiviteten svært mye høyere. Men også her tyder EU-SILC på at det er en større andel fulltidsarbeidende ansatte. I EU-SILC oppgir 78 prosent minst 12 måneder med heltidsaktivitet, sammenlignet med 62 prosent i registerstatistikken. Hvis vi setter grensen ved 1800 timer øker andelen 'fulltidsarbeidende' til 66 prosent. Så også blant husholdninger som ikke har lav inntekt kan resultatene tyde på at registerstatistikken undervurderer omfanget av yrkesaktivitet i husholdningene.

1.5. Beregning av timelønn

Hovedformålet her er å undersøke avlønningen for personer i lavinntektshusholdninger, altså forholdet mellom yrkesaktiviteten slik den blir registrert i A/A-registret og kontantlønnen ifølge lønns- og trekkoppgavene (LTO). Vi har valgt

ikke å bruke lønnsinntekt fra inntektsregistret fordi denne vil inkludere inntekter fra arbeidsforhold som ikke er med i FD-trygd som beskrevet ovenfor.

For hvert lønnsforhold i A/A-registret er det oppgitt en start- og en sluttdato, og det er beregnet en gjennomsnittlig avtalt ukentlig arbeidstid for hele lønnsforholdet. I løpet av lønnsforholdet kan det ha skjedd endringer i arbeidstid. Gjennomsnittet er beregnet på grunnlag av antallet dager med bestemte ukentlige avtalte arbeidstider. Det er derfor mulig for hvert lønnsforhold å beregne et samlet antall arbeidstimer. Legger en sammen antallet arbeidstimer for alle lønnsforhold i 2005 får en dermed samlet antall arbeidstimer en person har hatt i 2005. Dette er avtalt arbeidstid, den faktiske arbeidstiden kan avvike fra dette, både på grunn av betalt og ubetalt overtid og på grunn av sykdom, ferie og permisjon.

Kontantlønn er summen av alle kontante ytelser som blir utbetalt til arbeidstakeren. Det omfatter blant annet lønn og honorarer, lønn og annen godtgjørelse for arbeid i utlandet, opsjonsytelser (kontantytelser) og lønn ved konkurs. Lønn og honorarer som er den mest omfattende kontantytelsen i statistikken består av utbetalt lønn og andre godtgjørelser slik som feriepengene, syke- og fødselspenge betalt av arbeidsgiver og skattepliktig del av sluttvederlag, og som ikke er utført som ledd i selvstendig næringsvirksomhet. Lønn for arbeid i utlandet vil bare inngå her dersom arbeidsgiveren er norsk.

Beregning av arbeidstimer

Antallet dager i arbeidsforholdet er beregnet på grunnlag av start- og stoppdato for arbeidsforholdet, og vil altså omfatte både helger og helligdager (se diskusjon av kvaliteten av start- og stoppdato i 1.6.). Grunnlaget for å beregne arbeidstimer er gjennomsnittlig avtalt arbeidstid per uke. Regnet på denne måten vil et arbeidsforhold som har vart hele året og med en gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid på 37.5 timer gi et totalt antall arbeidstimer per år på 1955 timer ($=365/7*37.5$). Det beregnede antallet arbeidstimer per år kan vi si er den avtalte årsarbeidstiden. Den vil omfatte både helligdager, ferie, sykefravær og betalt permisjon. For det store flertallet som får ferielønn og lønn under sykefravær virker det rimelig å beregne timelønn på grunnlag av antall arbeidstimer beregnet på denne måten. For de forholdsvis få som ikke får det burde vi brukt den avtalte årsarbeidstiden minus timer med ferie, sykefravær og lignende. For disse vil timelønnen bli undervurdert, eller vi kan si at timelønnen blir beregnet som om lønnen inkluderte lønn under ferie, sykefravær og lignende.

I noen sammenhenger vil vi bruke månedslønn for heltidsarbeid, for eksempel for å sammenligne med lønnsstatistikken. Ifølge lønnsstatistikken er gjennomsnittlig avtalt arbeidstid for heltidsarbeid per uke i 2005 37.4 timer. Det betyr at et 'avtalt' heltids månedsverk svarer til 162.5 timer. Vi kan da beregne en månedslønn for heltidsarbeid ut fra den beregnede timelønnen.

I (Bråthen 2004) presenteres et forsøk på å bruke registeropplysninger om lønn i Arbeidskraftundersøkelsen. En viktig konklusjon er at det fungerte best for menn i fulltidsarbeid.

Vi beregner timelønn ved å dele samlet kontantlønn i følge LTO for 2005 med samlet antall arbeidstimer i 2005 ifølge A/A-registret. Beregnet slik var gjennomsnittlig timelønn i 2005 for personer 16-66 år 190 kroner (medregnet studenter). Det svarer til en månedslønn for heltidsarbeid på 30 900 kroner (dette samsvarer forholdsvis godt med det vi fant på grunnlag av EU-SILC, der gjennomsnittlig månedslønn for heltidsarbeid var 30 500 kroner i gjennomsnitt for 2003-2004). Dette er månedslønnen etter at det er gjort enkelte justeringer som vi skal gjøre rede for i neste avsnitt. Ifølge lønnsstatistikken var gjennomsnittlig månedslønn for alle ansatte (heltidsekvivalenter) 29 159 kroner i 2005.

En mulig forklaring på avviket på om lag 1700 kroner er at lønnsstatistikkens tall ikke omfatter betalt overtid mens denne inngår i kontantlønnen. Det er likevel tvilsomt om dette kan forklare hele avviket. AKU i 2. kvartal 2005 viste at overtiden blant heltidsansatte utgjorde 4.7 prosent av timetallet til heltidsansatte, vel halvparten av dette med lønn. Antar en samme betaling for overtid svarer dette til en lønn på om lag 800 kroner i måneden. Selv om overtidsbetalingen er noe høyere enn vanlig timelønn kan overtid neppe forklare hele forskjellen. Likevel mener vi at et avvik på under 1000 kroner i månedslønn beregnet på grunnlag av FD-trygd, eller under 3 prosent må betraktes som akseptabelt.

Fordelingen av denne beregnede timelønn viser imidlertid at det er en del kvalitetsproblemer i statistikken. Det forekommer en ikke ubetydelig andel av både svært lave og svært høye timelønner. Vi skal diskutere en del problemer i de neste avsnittene.

1.6. Kvalitetsproblemer i FD-trygd

Det første problemet vi skal se på er betaling for arbeid i tidligere år. I en del tilfeller vil utbetalinger gjelde arbeid som er gjort i 2004. Dette er ikke nødvendigvis noe problem for lønnsforhold som fortsetter uendret fra 2004 inn i 2005. Feriepenger er et eksempel på utbetalinger som er opparbeidet tidligere. Feriepenger er først og fremst et problem når det gjelder personer som slutter i arbeid eller reduserer arbeidsinnsatsen kraftig.

Det er vanskelig å korrigere for dette. Det er en del lønnsforhold som avsluttes 1.1.2005. Disse har til dels stor utbetaling og dermed svært høy beregnet timelønn. Vi har utelukket personer med slike lønnsforhold og med en beregnet timelønn over 2 000 kroner. Av personer 16-66 år ble 1667 utelukket av i alt 4632 med beregnet timelønn over 2 000 kroner, svarende til en årslønn for heltidsarbeid på om lag 4 millioner.

Fortsatt gjenstår mange (om lag 3 000) med høye beregnede timelønner. Gjennomsnittlig timelønn for de som har timelønn over 2000 kroner er størst for de som har arbeidet mindre enn 10 timer i 2005, 26 000 kr. For de som har arbeidet 10-20 timer i alt er timelønnen 9 300 kr, for de som har arbeidet 20-30 timer er den 5 700, og for de som arbeidet 30-40 timer er den 4 800 kr. Deretter faller den til 2 500 – 3 000 kr.

Det er vanskelig å påvise med sikkerhet at disse er feil. Men mest sannsynlig dreier det seg om betaling for arbeid i 2004 for personer som har avsluttet arbeidsforholdet eller avsluttet det tidlig i 2005. Vi har valgt å fjerne de med høye lønninger (over 2000 kr timen) når totalt antall timer i året er under 162.5 timer, ett månedsverk. Det ble fjernet ytterligere 2252 personer. Fortsatt er det 700 personer igjen med beregnet timelønn over 2000 kr, herav 3 i lavinntektsgruppen. De står likevel for bare 0.3 prosent av den totale lønssummen. Etter korreksjon er det også svært få med svært høye timelønner (bare 9 har timelønn over 10 000 kroner, og 67 over 5 000 kroner). De personer som så langt er utelukket fordeler seg nokså jevnt på lavinntektsgruppen og husholdninger uten lavinntekt.

Et annet problem er personer med et stort antall arbeidstimer i året. Problemet knytter seg først og fremst til personer som har flere lønnsforhold. Blant personer i yrkesaktiv alder som ikke er studenter er det i alt vel 18 000 personer med mer enn ett arbeidsforhold og over 2500 arbeidstimer i 2005, snaut 5000 har mer enn 3000 arbeidstimer. Blant disse er det 2161 personer som har minst to heltidsjobber (365 arbeidsdager med minst 37.5 timers arbeidstid per uke). Mest sannsynlig er dette feilregistreringer, disse er derfor fjernet fra materialet.

En del av de med to heltidsjobber har lav timelønn, men selv om de fjernes er det fortsatt mange med lav timelønn. 2.2 prosent har en beregnet timelønn under 50 kroner i timen, 1.7 prosent har timelønn under 40 kroner. I

lavinntektshusholdninger er det 1.7 prosent som har en beregnet timelønn under 10 kroner, og for 10 prosent er den lavere enn 50 kroner. Nesten halvparten av disse siste har i 2005 hatt en jobb som varte hele året og for hele 87 prosent av disse startet denne jobben før 2005. Det virker svært sannsynlig at opplysningene ikke gir et riktig bilde av arbeidsmengden. I noen tilfeller kan det være personer som var ansatt i 2004 og som arbeidsgiver har glemt å melde ut av arbeidsforholdet. Lønnen som er utbetalt i 2005 kan være restbetaling for arbeid i 2004. I andre tilfeller kan det dreie seg om leilighetsarbeidere som arbeidsgiveren kan tilkalle ved behov og som derfor blir stående som ansatt selv om den ansatte totalt i året arbeider ganske få timer.

Det er vanskelig å påvise hvilke av disse lave timelønningene som er reelle og hvilke som er feil, og slike kvalitetsproblemer vil helt klart skape usikkerhet om verdien av resultatene i det følgende. Vi skal likevel forsøke å vurdere betydningen av slike kvalitetsproblemer.

Alt i alt er det om lag 10 500 personer som blir fjernet på grunn av det vi antar er dårlig kvalitet på sysselsettingsopplysningene. Dessuten har vi som nevnt fjernet om lag 342 000 personer som mottok stipend eller lån i 2005 fra Statens lånekasse for utdanning. Tabell 1.4 viser populasjonen som analysen tar for seg.

Tabell 1.4. Personer 16-66 år som ikke er elever/studenter etter om husholdningen er lavinntektshusholdning og alder. 2005

	I lavinntektshushold	I andre hushold	Alle
Alder			
16-24 år	34 100	235 400	269 500
25-44 år	98 000	1 114 100	1 212 100
45-66 år	68 100	1 155 100	1 223 200
Alle	200 200	2 504 700	2 704 900

Når vi ser bort fra barn, eldre og studenter omfatter lavinntektshusholdningene dermed om lag 200 000 personer. Nesten halvparten er i alderen 25-44 år, og vel en tredel er 45-66 år. Det er imidlertid blant unge vi finner den største andelen som er i lavinntektshusholdninger, en av åtte unge i alderen 16-24 tilhører en lavinntektshusholdning, mens det i aldersgruppen 25-44 år gjelder en av tolv og i den eldste aldersgruppen en av atten.

1.7. Timelønn og lavinntekt

Vi skal nå sammenligne lønnsgodtgjørelsen for personer i lavinntektshusholdninger med den til personer som ikke tilhører lavinntektsgruppen.

Tabell 1.5. Gjennomsnittlig beregnet timelønn for personer 16-66 år som ikke er studenter. Lavinntekts- og andre hushold etter personens arbeidstimer. 2005. Kroner

	Arbeidstimer i året, person	Beregnet timelønn	Antallet personer	Beregnet heltids månedslønn
Lavinntektshushold	1-1800	151	43 300	24600
	1800+	135	10 800	22000
Andre hushold	1-1800	194	672 900	31600
	1800+	196	1 146 200	31900
Alle	194	1 873 200	31600

På tilsvarende måte som vi i en tidligere rapport (Andersen, 2008) skilte mellom husholdninger som arbeidet mye og lite har vi i tabell 1.5. skilt mellom personer som arbeider et fullt årsverk og de som arbeider kortere. Gjennomsnittlig beregnet heltids månedslønn for personer i lavinntektshusholdninger som arbeider fulltid er om lag 22 000 kroner, svarende til en årslønn på vel 260 000 kroner (for 1955 arbeidstimer). Gjennomsnittlig beregnet heltids månedslønn for personer som arbeider mindre enn heltid hele året er om lag 24 600 kroner. Siden dette er personer som arbeider deltid vil årslønnen imidlertid bli mindre enn 295 000 kroner (12*24 600).

For personer som ikke tilhører lavinntektsgruppen er det liten forskjell i beregnet timelønn mellom de som arbeider fulltid og de som arbeider mindre. Beregnet månedslønn er henholdsvis om lag 31 600 og 31 900 kroner i de to gruppene. Fulltidsarbeidende som tilhører lavinntektsgruppen har altså en beregnet månedslønn for heltidsarbeid som er 69 prosent av tilsvarende lønn for personer som ikke tilhører lavinntektsgruppen.

En kan kanskje si at lavinntektsgruppen i tillegg til personer som ikke arbeider består av to typer arbeidende, dels personer som ikke arbeider full tid og som har noe lavere lønn enn gjennomsnittet og personer som arbeider heltid hele året, men har lav heltids månedslønn. Disse siste er imidlertid svært få, de utgjør under 1 prosent av alle husholdningene ifølge FD-trygd og 5 prosent av lavinntektshusholdningene. Personer i lavinntektsgruppen som ikke arbeider full tid har kortere arbeidstid enn de som ikke tilhører lavinntektsgruppen og som ikke arbeider full tid, de arbeider henholdsvis vel 700 og 1060 timer i året.

Den beregnede månedslønn for heltid i lavinntektsgruppen er vesentlig høyere ifølge FD-trygd enn ifølge EU-SILC. Ifølge EU-SILC er den beregnede månedslønnen for ansatte i lavinntektshusholdninger 16 500 kroner, mens den ifølge FD-trygd er 24 000 kroner. En månedslønn på 24 000 kroner er omtrent 85 prosent av en gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i 2005. 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn er brukt som lavlønnsgrense i den del sammenhenger. Resultatet fra FD-trygd virker derfor rimelig ut fra det en vet om ulikhet i lønn.

Det samme synes å gjelde for "fulltidsarbeidende". Ifølge FD-trygd er den beregnede månedslønnen for heltid for personer i lavinntektsgruppen som arbeider minst 1800 timer i året 22 000 kroner. Tallet fra EU-SILC er ikke helt sammenlignbart. EU-SILC viser at beregnet månedslønn for heltid for *husholdninger* med minst 12 måneders heltidsarbeid er vel 13 000 kroner. Altså en litt større forskjell enn den vi fant for alle ansatte.

1.8. Kan vi stole på beregningen av timelønningene?

Vi har sett tidligere at det er mye som tyder på at registerstatistikken ikke alltid gir et riktig bilde av arbeidsmengden, noe som kan resultere i både lave og høye beregnede timelønninger.

Lave timelønninger forekommer oftest i lavinntektsgruppen. 10 prosent av ansatte i lavinntektsgruppen har beregnet timelønn under 50 kroner, mens det gjelder 2 prosent blant ansatte som ikke tilhører en lavinntektshusholdning. I lavinntektsgruppen er det overveiende personer med bare ett arbeidsforhold av kortere varighet som har lav timelønn. Blant de ca 5500 ansatte i lavinntektsgruppen som har beregnet timelønn under 50 kroner hadde 84 prosent bare ett arbeidsforhold i 2005 og 63 prosent arbeidet mindre enn 1000 timer. Bare 7 prosent arbeidet 1800 timer eller mer. Dette kan tyde på at disse lavtlønte i overveiende grad er personer med liten tilknytning til arbeidslivet. Det er klart at sjansen for at start- og kanskje særlig sluttdato som oppgis for slike arbeidsforhold er feil, og dermed også det antallet arbeidstimer vi kan beregne, er større enn for stabile arbeidsforhold som varer i flere år.

Kan forskjellen i lavinntektsgruppen i beregnet timelønn mellom de mer og mindre aktive personer skyldes at det er forskjell i fordelingen av timelønn, at det for eksempel er flere med feilaktig lave timelønninger blant de mer aktive personer?

Tabell 1.6. viser at blant de mer aktive personer i lavinntektshusholdninger er det vesentlig færre med svært lave timelønninger enn blant de mindre aktive. Feilaktig lave timelønninger er derfor ikke forklaringen på den lave timelønn blant de mer aktive i lavinntektsgruppen.

Tabell 1.6. Personer 16-66 år som ikke er studenter. Lavinntektsushold og andre hushold etter yrkesaktivitet og beregnet timelønn. 2005. Prosent

Beregnet timelønn	Lavinntektsushold		Andre hushold	
	1-1799	1800+	1-1799	1800+
Under 50 kr	11,8	3,5	4,9	0,3
50-199 kr	70,8	85,7	65,8	65,1
200-499 kr	14,9	10,3	25,9	33,5
500-999 kr	1,9	0,5	2,7	1,0
1000-1999 kr	0,6	0,0	0,7	0,1
2000+ kr	0,0	0,0	0,1	0,0
I alt	100,0	100,0	100,1	100,0

Det er derimot noe fler blant de mindre aktive som har høye timelønninger, men forskjellen er størst for timelønninger litt over gjennomsnittet (200-499 kroner). Det er liten forskjell når det gjelder ekstreme timelønninger. Antar vi at timelønninger over 1000 kroner er feil og utelukker disse har det forholdsvis liten betydning, for de mindre aktive reduseres gjennomsnittet fra 151 til 145 kroner. For de mer aktive er gjennomsnittet fortsatt 135 kroner. Men hvis vi antar at timelønninger over 500 kroner er feil får det betydning. For de mindre og mer aktive er gjennomsnittet hvis en utelukker personer med slike timelønninger 135 og 133 kroner. Men forskjellen i forhold til personer som ikke er i lavinntektsgruppen består. For mer og mindre aktive personer er gjennomsnittet hvis en utelater de med beregnede timelønninger over 500 kroner henholdsvis 190 og 172 kroner.

Vi skal vise virkningen av å fjerne personer med lave timelønninger (tabell 1.7.). Det er svært få som har beregnet timelønn under 10 kroner, så virkningen av å utelate disse er liten, det gjelder 2 prosent i lavinntektsgruppen. Om lag en av ti i lavinntektsgruppen har beregnet timelønn under 50 kroner og her ser vi en klar virkning av å utelate disse. Likevel er forskjellen i timelønn mellom mer og mindre aktive personer ikke blitt mindre. Vi ser også at virkningen av å utelate personer med lav timelønn er vesentlig mindre blant de mer aktive enn blant de mindre aktive personene.

Vel en av fem har beregnet timelønn under 75 kroner, og effekten av å utelate disse er betydelig, men igjen er virkningen størst for de mindre aktive. Forskjellen mellom timelønn for mer og mindre aktive personer er derfor litt større enn forskjellen når alle timelønner er med (det gjelder også den relative forskjellen). En timelønn på 75 kroner svarer til omtrent halvparten av det som i en del sammenhenger er betraktet som en lavlønnsgrænse, nemlig 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn.

Det ser altså ikke ut til at forskjellen i timelønn mellom de mer og mindre aktive husholdningene blir mindre hvis vi utelater de med svært lave timelønner.

Tabell 1.7. Gjennomsnittlig beregnet timelønn etter arbeidstid. Lavinntektsusholdninger og andre husholdninger. Gjennomsnitt for personer 16-66 år som ikke er studenter. Kroner

Arbeidstimer for personen i 2005	Lavinntektsusholdninger		Andre husholdninger	
	1-1799	1800+	1-1799	1800+
Alle	153	135	194	196
Timelønn > 10 kroner	156	136	198	196
Timelønn > 50 kroner	170	139	205	197
Timelønn > 75 kroner	181	154	210	199

Vi skal vise at forskjellen i beregnet timelønn mellom de mer og mindre yrkesaktive avhenger av hvordan vi beregner gjennomsnittet. I tabell 1.5 er gjennomsnittet beregnet som et gjennomsnitt for personer. En kan også beregne timelønn i en gruppe som forholdet mellom totalt utbetalt lønn i gruppen og totalt antall arbeidete timer. I de fleste tilfellene vil disse to tall for beregnet timelønn være ganske like. Dette er ikke tilfellet for beregnet timelønn for mer og mindre aktive i lavinntektsgruppen. Det skyldes at det er en sammenheng mellom timelønn og arbeidstid.

Tabell 1.8. Gjennomsnittlig beregnet timelønn for personer 16-66 år som ikke er studenter etter arbeidstimer i året. 2005. Kroner

	Arbeidstimer i året										
	1-99	100-199	200-299	300-399	400-499	500-599	600-699	700-799	800-899	900-999	1000+
Beregnet timelønn ...	1618	610	408	365	310	254	258	215	224	197	199

Tabell 1.8 viser at gjennomsnittlig timelønn varierer sterkt med arbeidstid i året. Dette selv om en betydelig del av personene med gjennomsnittlig timelønn over året større enn 2000 kroner er fjernet. Først fra ca 1000 arbeidstimer i året stabiliseres gjennomsnittlig timelønn på 190-200 kroner.

Gjennomsnittet i tabell 1.5 er et gjennomsnittet over personer. Det betyr at time-lønnen til personer med kort arbeidstid teller like mye som til de med lang arbeidstid. Regner en gjennomsnittet totalt, ved å dele totalt utbetalt lønn med totalt antall arbeidstimer for de mer og de mindre yrkesaktive finner vi at gjennomsnittlig beregnet timelønn for de mindre aktive i lavinntektsgruppen er 126 kroner og for de mer aktive 135 kroner, og som gjennomsnitt for alle 130 kroner. Regnet som gjennomsnitt for personer hadde de mindre og mer aktive henholdsvis 151 og 135 kroner i timen. I gruppene mindre og mer aktive personer som ikke har lavinntekt er gjennomsnittlige timelønn beregnet som forhold mellom totalt utbetalt lønn og totalt timetall henholdsvis 179 og 196, og gjennomsnittet for alle i denne gruppen 192 kroner.

Det er altså ikke slik at de mindre aktive har bedre lønnede jobber enn de mer aktive, det skyldes at timelønningene øker jo kortere arbeidstiden er. Dette er antagelig et resultat av feilregistreringer i arbeidstiden, dvs feil i enten start- og stoppdata for arbeidstilfellene, behandles også i (Villund, 2008).

Det kan alt i alt synes vanskelig å konkludere når det gjelder forskjellen i gjennomsnittlig beregnet timelønn mellom de mer og mindre aktive i lavinntektsgruppen. Derimot er forskjellen mellom personer med og uten lavinntekt robust.

1.9. Skyldes lavinntekt arbeid i lavlønnssyrker?

I den tidligere analysen (Andersen 2008) undersøkte vi om de yrkesaktive i lavinntektsgruppen var overrepresentert i lavlønnssyrker. Vi fant visse holdepunkter for dette, men analysen var beheftet med mange svakheter. Vi skal derfor gjenta analysen her med et materiale som ikke har de samme svakheterne.

Vi skal altså undersøke om yrkesaktive i lavinntektshusholdninger i stor grad arbeider i lavlønnssyrker. Yrkesgrupperingen er ikke fullstendig. I FD-trygd er arbeidstilfeller i staten, i kommunal sektor og i maritime yrker gruppert etter stillingskode. Vi har ikke hatt tilgang til stillingskode og disse er gruppert sammene.

Det er helt klart at jobbene til personer i lavinntektsgruppen er overrepresentert i lavlønnssyrker. Særlig er overrepresentasjonen stor for jobber i personlig tjenesteyting, salgsarbeid og for hjelpearbeid innen tjenesteyting. Jobbene i disse tre yrkesgrupper utgjør 35 prosent av alle jobber i lavinntektsgruppen, mot 17 prosent blant andre jobber. Vi kan også illustrere det ved at 57 prosent av jobbene til personer i lavinntektshusholdninger finnes i yrker med gjennomsnittlig beregnet timelønn under 180 kroner, og 41 prosent i yrker med gjennomsnittlig beregnet timelønn under 150 kroner. De tilsvarende tallene for personer som ikke tilhører lavinntektshusholdninger er henholdsvis 39 og 20 prosent.

Tabell 1.9. Jobbtillfeller for personer 16-66 år som ikke er studenter fordelt etter yrke. Gjennomsnittlig beregnet timelønn. 2005

	Alle		Gjennomsnittlig beregnet timelønn		
	Lavinntekt	Andre	Alle	Lavinntekt	Andre
	Prosent		Kroner		
Statlige, kommunale, maritime yrker	32,4	37,0	188	146	189
Lederyrker	1,9	5,7	267	158	268
Akademiske yrker	1,8	5,2	244	150	245
Høyskoleyrker	5,5	11,4	213	137	214
Kontorarbeid	4,2	5,5	162	116	162
Kundeservicearbeid	1,0	0,8	147	108	148
Personlig tjenesteyting og tryggingarbeid ..	11,5	6,0	143	97	145
Salgsarbeid	13,3	7,5	145	105	146
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	1,5	0,6	125	84	128
Bygg- og anleggsarbeid	3,3	3,2	167	108	169
Maskin- og elektrikerarbeid	2,4	4,0	174	119	175
Grafisk arbeid mv.	0,3	0,4	177	104	178
Andre håndverkere	1,2	0,9	149	101	150
Prosessoperatører	0,9	1,6	198	135	199
Maskinoperatører	3,0	2,9	157	115	158
Transportarbeid	3,3	3,0	159	117	160
Hjelpearbeid innen tjenesteyting	10,1	3,2	129	99	131
Hjelpearbeid jordbruk, skogbruk, fiske	0,2	0,0	99	66	104
Hjelpearbeid innen bygg, anlegg, industri ..	2,1	1,0	148	101	150
I alt	100,0	100,0	191	130	192

¹ I beregningen av timelønn er jobbtillfeller med beregnet timelønn over 2000 kroner utelatt.

Arbeid i lavlønnsyrker forklarer likevel langt fra den lave gjennomsnittlige lønnen til jobbene i lavinntektsgruppen. Antar vi samme fordeling av jobbtillfellene på yrke i lavinntektsgruppen som blant de som ikke har lavinntekt, men antar uendret gjennomsnittlig timelønn for jobbene i lavinntektsgruppen ville gjennomsnittlig beregnet timelønn for jobber i lavinntektsgruppen blitt 137 kroner. Hvis vi derimot antar at yrkesfordelingen for jobbene i lavinntektsgruppen er uendret, men at gjennomsnittlig timelønn i yrkesgruppene i lavinntektsgruppen er den samme som gjennomsnittet for jobbene til de som ikke har lav inntekt blir gjennomsnittlig beregnet timelønn totalt i lavinntektsgruppen 177 kroner.

Yrkesfordelingen i tabellen over er forholdsvis grov. Ved bruk av en finere yrkesinndeling kunne muligens effekten av at yrkesfordelingen i lavinntektsgruppen avviker fra yrkesfordelingen for jobbene til personer som ikke har lavinntekt blitt større. Det gjelder kanskje spesielt for den store gruppen med yrker innen stat, kommune og maritime yrker. Effekten av timelønn er likevel så mye større enn effekten av (den grove) yrkesfordelingen at vi tviler på at konklusjonen vil endres selv om vi hadde brukt en finere yrkesinndeling.

1.10. Konklusjon: Sammenligning av to analyser

Det er betydelig flere som har lønnet arbeid ifølge EU-SILC enn ifølge registeropplysninger. Forskjellen er særlig stor i lavinntektsgruppen. Ifølge registeropplysninger har 28 prosent av personer 16-66 år som ikke er student lønnet arbeid i lavinntektsgruppen, mens 73 prosent av de som ikke tilhører lavinntektsgruppen har lønnet arbeid. Ifølge EU-SILC er de tilsvarende tallene 52 og 82 prosent. Noe av grunnen til avviket er at registeret bare omfatter lønnsforhold som er registrert med start- og stopptidspunkt i A/A registret.

Det er vanskeligere å sammenligne lønn i de to analysene. Det skyldes dels at analysen på grunnlag av EU-SILC gjelder beregnet månedslønn på husholdningsnivå, dels at arbeidstiden er forholdsvis grovt registrert. Opplysningene i analysen av EU-SILC gjelder antall måneder med lønnet arbeid på heltid og på deltid uten at vi vet nøyaktig hva heltid og deltid innebærer. En annen forskjell mellom de to analysene er at lønnsopplysningene i EU-SILC gjelder lønnsinntekt fra inntektsregistret, mens de i FD-trygd gjelder kontantlønn fra Lønns- og trekkoppgaveregistret.

Under den forutsetning at en måned med deltidsarbeid settes lik en halv måned med heltidsarbeid er gjennomsnittlig månedslønn for heltidsarbeid beregnet til 30 500 kroner ifølge EU-SILC, det er et gjennomsnitt for årene 2003 og 2004. Beregningen på grunnlag av registret viser en gjennomsnittlig månedslønn for heltidsarbeid på 31 500 kroner for 2005 (studenter er ikke regnet med). Dette kan tyde på at EU-SILC beregningen er litt høyere enn beregningen på grunnlag av register. Ifølge lønnsstatistikken økte månedslønnen (heltid) fra 2003 til 2005 med 7 prosent og fra 2004 til 2005 med 3.5 prosent, mens forskjellen over er vel 3 prosent. Tatt i betraktning den ganske grove arbeidstidsmålingen i EU-SILC er likevel overensstemmelsen forbausende god.

Det er altså en rimelig god overensstemmelse mellom resultatene fra EU-SILC og registerstatistikken når det gjelder gjennomsnittlig månedslønn for heltidsarbeid. Resultatene for månedslønn i lavinntektsgruppen er imidlertid svært forskjellige i EU-SILC og registret. I EU-SILC har vi bare beregnet gjennomsnittlig månedslønn for heltidsarbeid for de husholdninger som arbeider minst 12 måneder på heltid (beregnet som summen av antallet måneder på heltid og halvparten av antallet måneder på deltid). Dette skyldes at for de som arbeider mindre enn 12 måneder heltid utgjør deltidsarbeid en forholdsvis stor del av alt arbeid slik at usikkerheten som knytter seg til forutsetningen om deltid i forhold til heltid blir for stor.

For lavinntektsgruppen viser EU-SILC at gjennomsnittlig beregnet månedslønn for heltidsarbeid for de husholdninger som arbeider minst 12 måneder heltid er 13 100 kroner, mens registret viser at gjennomsnittlig beregnet månedslønn for heltidsarbeid for personer som arbeider minst 1800 timer i året er 22 000 kroner. For de som ikke tilhører lavinntektsgruppen er tallene henholdsvis 31 100 og 31 900 kroner.

Tallene er beregnet på litt forskjellig måte. Det har neppe stor betydning at det ene er et gjennomsnitt for husholdninger mens det andre er et gjennomsnitt for personer så lenge alle ansatte i lavinntektshusholdningene er regnet med. Det knytter seg noe usikkerhet til sammenligningen av 12 måneder med heltidsarbeid i husholdningen i EU-SILC og 1800 timers arbeid i beregningen på grunnlag av register. Det har imidlertid liten effekt på beregnet månedslønn å endre grensen på 1800 timer til 1900 eller 2000 timer. Større usikkerhet knytter seg til at grensen i EU-SILC gjelder husholdningens samlede arbeidsinnsats. 12 måneders heltidsarbeid kan oppnås ved å summere arbeidet til flere personer med deltids- og/eller delårsarbeid. Hvis lønnen for slikt arbeid er lavere enn for fulltidsarbeid vil det kunne bidra til en lavere gjennomsnittlig beregnet månedslønn. Vi tviler likevel på at dette har stor betydning. Det skyldes at andelen deltidsarbeid er lav i husholdninger der det er minst 12 måneder med heltidsarbeid (beregnet som sum av måneder på heltid og halvparten av måneder på deltid). Dertil kommer at to av tre lavinntektshusholdninger er en-personhusholdninger der dette problemet ikke finnes.

Vi skal ikke forsøke å forklare denne forskjellen i beregnet månedslønn. Den noe lavere beregnede månedslønnen for heltidsarbeid i lavinntektsgruppen vi får på grunnlag av register i forhold til de som ikke er i lavinntektsgruppen kan med en viss rimelighet ses som et resultat av at personene her arbeider i lavere lønnete yrker og jobber. En slik forklaring for resultatene på grunnlag av EU-SILC virker derimot langt fra tilstrekkelig til å forklare den svært store forskjellen i beregnet månedslønn mellom de med og uten lavinntekt. Resultatene på grunnlag av EU-SILC mener vi må forklares med mangler i opplysningene om lønnsinntekt eller arbeidstid, eller begge.

2. Hvem er det som arbeider i lavinntektshusholdningene?

2.1. Fulltidsarbeidende med lavinntekt tilhører store husholdninger

De fleste personer i lavinntektsgruppen arbeider ikke. Bare om lag tre av ti har ifølge FD-trygd noen arbeidstimer. Av de ca 200 000 personer i lavinntektshusholdninger (16-66 år og ikke studenter) arbeider 55 000 (28 prosent av lavinntektsgruppen), de fleste av disse arbeider mindre enn 1800 timer (80 prosent av de yrkesaktive). Det er altså et klart mindretall i lavinntektshusholdninger som arbeider og en liten del av disse igjen, om lag 11 000 personer, som arbeider "fulltid". Det er likevel en interessant gruppe siden arbeid vanligvis betraktes som den viktigste veien ut av fattigdom.

Vi skal først se på hva som kjennetegner gruppen av arbeidende personer i lavinntektshusholdninger, og spesielt de som arbeider "fulltid".

Tabell 2.1. viser at lavinntektshusholdningene til personer som arbeider 1-1799 timer i 2005 er små. Nesten halvparten av personene er aleneboende og bare en av fire bor i husholdninger med minst 4 personer. Til sammenligning bor halvparten av personene som arbeider "fulltid" i husholdninger med minst 4 medlemmer (13 prosent har minst 6 medlemmer, den største andelen vi finner i de fire gruppene i tabell 2.1.). Bare en av fem er aleneboende.

Er det slik at husholdningen samlet arbeider lite i lavinntektshusholdningene til personer som ikke arbeider "fulltid" og at disse husholdningene derfor har lav inntekt? Det ser ut til å være tilfellet, 62 prosent arbeider mindre enn 1000 timer i året, og bare 10 prosent arbeider mer enn 1800 timer.

Personer i lavinntektsgruppen som arbeider mindre enn "fulltid" arbeider i hushold med mange lønnstakere. Nesten en av fem arbeider i husholdning med 3 lønnstakere, og mer enn halvparten i hushold med minst 2 lønnstakere (tabell 2.2.). Det tyder på at de fleste av lønnstakerne i disse husholdningene arbeider ganske lite og at tilknytningen til arbeidsmarkedet er svak. Gjennomsnittlig antall arbeidstimer per husholdning er 800 timer i husholdningene til personer med lavinntekt som ikke arbeider "fulltid", sammenlignet med 2200 timer i husholdningene til personer som arbeider "fulltid".

Tabell 2.1. Lavinntektshusholdninger med yrkesaktive personer 16-66 år som ikke er studenter etter antall arbeidstimer og husholdningsstørrelse. 2005. Prosent

Antall personer i husholdet	Lavinntektshushold				Andre hushold		
	Alle	Persontimer			Alle	Persontimer	
		Alle	1-1799	1800+		1-1799	1800+
1	18,3	40,9	46,5	18,6	15,8	12,4	17,9
2	29,0	17,2	17,5	16,3	28,4	27,1	29,2
3	19,7	12,7	12,2	15,0	20,8	21,6	20,3
4+	33,0	29,2	23,9	50,2	35,0	38,8	32,7
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse	2,13	1,56	1,55	2,36	2,20	2,38	2,14
Antall personer	1 876 600	54 300	43 500	10 800	1 822 300	675 500	1 146 800

Personer i lavinntektsgruppen som arbeider ”fulltid” er i de fleste tilfellene eneste lønntaker i husholdningen (65 prosent har en lønntaker), vel en av fire arbeider i husholdninger med mer enn en lønntaker¹.

Tabell 2.2. Lavinntektshusholdninger med yrkesaktive personer 16-66 år som ikke er studenter etter antall arbeidstimer og antall inntektstakere. 2005. Prosent

Antall i husholdet med lønnsinntekt	Lavinntektshushold		
	Alle	Persontimer	
		1-1799	1800+
0	2,3	1,1	6,8
1	48,4	44,3	65,0
2	33,8	36,5	22,9
3	15,5	18,1	5,2
4	0,1	0,1	0,0
I alt	100,1	100,1	99,9

Husholdningene til fulltidsarbeidende personer i lavinntektsgruppen er altså forholdsvis store. Mindre aktive lavinntektshusholdninger består i overveiende grad av unge. Tabell 2.3. viser at 62 prosent er under 35 år. I de mer aktive lavinntektshusholdningene er aldersfordelingen langt jevnere. Tabellen viser at de gjennomgående er eldre enn husholdningene til personer som ikke arbeider ”fulltid”. Henholdsvis 20 og 30 prosent er under 25 år, og 30 og 20 prosent er 45-66 år.

Noe av forklaringen på at husholdningene til personer som arbeider ”fulltid” blir lavinntektshusholdninger kan kanskje være at en del av disse er store husholdninger som til tross for en ”anstendig” arbeidsinntekt får en ekvivalentinntekt under lavinntektsgrensen når det tas hensyn til husholdningsstørrelsen (inntekten deles med husholdningens samlede ekvivalentvekt).

Tabell 2.3. Lavinntektshusholdninger med yrkesaktive personer 16-66 år som ikke er studenter etter yrkesaktivitet og alder. 2005. Prosent

Personens alder	Arbeidstimer i husholdningen	
	1-1800	1800+
16-24 år	30,3	19,6
25-34 år	31,7	24,8
35-44 år	17,2	25,3
45-54 år	11,8	18,3
55-66 år	9,1	12,0
I alt	100,0	100,0

2.2. Yrkesaktivitet bringer innvandrere ut av lavinntekt

Innvandrere er sterkt overrepresentert i lavinntektsgruppen. Nesten en av tre innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika tilhører lavinntektsgruppen av personer 16-66 år som ikke er studenter (tabell 2.4.). Det samme gjelder 17 prosent av andre innvandrere. Blant yrkesaktive innvandrere er imidlertid andelen i lavinntektshusholdninger vesentlig mindre. Blant yrkesaktive innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika tilhører knapt 14 prosent lavinntektshusholdninger, mens andelen blant andre innvandrere er 7 prosent.

Blant ikke-yrkesaktive er andelen i lavinntektsgruppen høy, særlig gjelder det blant innvandrere. Blant innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika som ikke er yrkesaktive tilhører halvparten lavinntektshusholdninger. Yrkesaktivitet har altså stor effekt på lavinntektsandelen uansett om det gjelder norske eller innvandrere, men særlig stor blant innvandrere. Blant innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika som arbeider ”full tid” er bare 5 prosent i lavinntektsgruppen, sammenlignet med halvparten blant de ikke-yrkesaktive.

¹ Det kan virke forvirrende at det forekommer husholdninger der det er arbeidende, men ingen som mottar lønnsinntekt. FD-trygd inneholder personer som både har opplysninger om utbetalt kontantlønn og om varighet av arbeidsforholdet. Inntektsstatistikkens begrep om lønnsinntekt er litt forskjellig fra begrepet kontantlønn derfor kan det forekomme personer som ikke har lønnsinntekt, men likevel har timer i et arbeidsforhold.

Tabell 2.4. Andel personer 16-66 år som ikke er studenter som tilhører lavinntektshusholdninger. Etter arbeidstid og innvandrersstatus. 2005. Prosent

Innvandrersstatus	Alle	Persontimer			Alle yrkesaktive
		0	1-1799	1800+	
Født i Norge med to norskfødte foreldre	5,4	13,2	4,8	0,8	2,3
Innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika	31,9	49,5	21,4	5,4	13,6
Andre innvandrere	17,4	35,0	15,6	1,9	7,5
Norskfødte med innvandrerforeldre	17,6	29,2	14,6	3,0	9,3

Innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika utgjør 26 prosent av alle personer i lavinntektshusholdninger og 20 prosent av alle yrkesaktive personer i disse (personer 16-66 år som ikke er studenter), mens de bare utgjør 4 prosent av alle personer og 4 prosent av alle de som er yrkesaktive (tabell 2.5.).

En kan da reise spørsmålet om de lave lønningene i lavinntektsgruppen har sammenheng med at det er en forholdsvis stor andel, også av de yrkesaktive, som er innvandrere.

Tabell 2.5. Personer 16-66 år som ikke er studenter etter antallet yrkesaktive i husholdet og innvandrersstatus. 2005. Prosent

Innvandrersstatus	Alle	Lavinntektshushold		Andre hushold			
		Ikke- Alle yrkesaktive 0	Yrkes- aktive 1+	Alle yrkesaktive 0	Ikke- aktive 1+	Yrkes- aktive 1+	
Født i Norge med to norskfødte foreldre	93	66	64	72	93	91	93
Innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika ..	4	26	28	20	4	6	4
Andre innvandrere	3	7	7	7	3	3	3
Norskfødte med innvandrerforeldre	0	1	1	1	0	0	0
I alt	100	100	100	100	100	100	100

2.3. Lav lønn blant innvandrere

Innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika har lavere timelønn enn nordmenn og andre innvandrere, beregnet timelønn er henholdsvis 169, 196 og 208 kroner (tabell 2.6.). Forskjellen i beregnet timelønn mellom innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika og nordmenn er altså 27 kroner. Denne forskjellen har sammenheng med at det er flere innvandrere i lavinntektsgruppen. I lavinntektsgruppen er forskjellen i beregnet timelønn 17 kroner. Det mest avgjørende for den store forskjellen i den beregnede timelønningen til innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika er likevel at blant det store flertallet av yrkesaktive som ikke har lav inntekt er den beregnede timelønningen for innvandrerne lavere enn for nordmenn, forskjellen er 23 kroner. Blant personer som ikke er i lavinntektsgruppen utgjør beregnet timelønn for innvandrerne i gjennomsnitt 88 prosent av timelønningen for nordmenn.

Det er imidlertid klart at de lave lønningene i lavinntektsgruppen på ingen måte kan forklares med den store andelen innvandrere. Hvis innvandrerne i lavinntektsgruppen fikk samme timelønn som de norske i lavinntektsgruppen ville gjennomsnittlig beregnet timelønn i lavinntektsgruppen øke fra 149 til 153 kroner.

Tabell 2.6. Gjennomsnittlig beregnet timelønn for yrkesaktive personer 16-66 år som ikke er studenter. Etter lavinntekt, personlige arbeidstimer per år og innvandrersstatus. 2005. Kroner

	Lavinntekt	Andre	Alle	Antall personer		
				Lavinntekt	Andre	Alle
Født i Norge med to norskfødte foreldre	153	197	196	39 200	1 700 600	1 739 900
Innvandrere fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika ..	136	174	169	10 700	67 900	78 500
Andre innvandrere	152	212	208	3 900	48 700	52 600
Norskfødte med innvandrerforeldre	137	178	174	500	5 100	5 600
Alle	149	196	195	54 300	1 822 300	1 876 600

3. Lavinntekt og forhold til arbeidsmarkedet

3.1. Mange har problemer i forhold til arbeidsmarkedet

Vi har sett at nesten tre av fire personer i lavinntektshusholdninger ikke hadde lønnet arbeid i 2005. Hvor mange av disse har forsøkt seg på arbeidsmarkedet, men uten å lykkes?

Tabell 3.1. Personer 16-66 år som ikke er student etter lavinntekt, personlig arbeidstid og arbeidssøking, uførepensjon og rehabilitering. 2005. Prosent

	I alt	Ikke lønnet arbeid	Kort deltid 1-999 timer	Lang deltid 1000-1954 timer	Heltid 1955+ timer
Lavinntektshusholdninger					
Bare arbeidssøkende	27,9	18,9	6,8	1,9	0,4
Bare uførepensjonist	11,1	10,7	0,3	0,1	0,0
Bare rehabilitering	2,4	2,1	0,2	0,1	0,0
Minst to av disse	3,1	2,7	0,3	0,1	0,0
Ingen av disse, men har næringsinntekt	10,8	8,4	1,5	0,5	0,4
Verken i arbeid, arbeidssøker, uførepensjonist eller under rehabilitering ...	44,7	30,0	6,8	4,1	3,7
	100,0	72,9	15,8	6,8	4,6
I alt	200 300				
Andre husholdninger					
Bare arbeidssøkende	10,0	3,8	2,9	2,3	1,0
Bare uførepensjonist	9,5	7,7	1,4	0,3	0,1
Bare rehabilitering	1,7	0,8	0,3	0,4	0,2
Minst to av disse	1,9	1,4	0,3	0,1	0,0
Ingen av disse, men har næringsinntekt	5,8	4,7	0,4	0,5	0,2
Verken i arbeid, arbeidssøker, uførepensjonist eller under rehabilitering ...	71,1	8,8	6,6	17,7	37,9
	100,0	27,3	12,0	21,3	39,5
I alt	2 506 600				

Av de 73 prosent i lavinntektsgruppen som ikke hadde lønnet arbeid i 2005 var det 8 prosentpoeng som var sysselsatt i selvstendig næringsvirksomhet (tabell 3.1.). Men fortsatt var det altså 65 prosent som ikke var yrkesaktive i 2005. Av disse var det 35 prosentpoeng som hadde et forhold til arbeidsmarkedet ved at de enten var arbeidssøker (19 prosentpoeng), var uførepensjonist (11 prosentpoeng) eller enten under rehabilitering eller flere av disse (henholdsvis 2 og 3 prosentpoeng). Dette er langt mer enn vi finner blant ikke-yrkesaktive som ikke tilhører lavinntektsgruppen. Her er det 14 prosent som er enten arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering. Den lavere andelen skyldes først og fremst at det er en mindre andel arbeidssøkende. Her er det også uførepensjonistene som er dominerende. Bare om lag 4 prosent har vært arbeidssøkende, mens det blant ikke-yrkesaktive i lavinntektsgruppen er fem ganger så mange.

Videre viser tabell 3.1 at blant personer i lavinntektsgruppen som har lønnsarbeid er det langt færre som ser ut til å ha et problematisk forhold til arbeidsmarkedet. Bare blant de som arbeider under 1000 timer i året er det en ikke helt ubetydelig del, 7 prosent, som er arbeidssøkende. Dette er vel dobbelt så stor andel som i tilsvarende gruppe som ikke har lavinntekt. For de i lavinntektsgruppen som arbeider mer enn 1000 timer er det bare 1-2 prosent som er enten arbeidssøkende, uførepensjonert eller under rehabilitering, og faktisk mindre enn for tilsvarende grupper som ikke tilhører lavinntektshushold.

Hvis vi ser bort fra de 8 prosent som hadde næringsinntekt hadde 34 prosent, eller 53 prosent av de som ikke var yrkesaktive enten vært arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering. Det er altså en betydelig del av de ikke-yrkesaktive i lavinntektsgruppen som har et problematisk forhold til arbeidsmarkedet.

Definisjon av arbeidssøker

Ifølge NAV er arbeidssøkere betegnelsen på summen av ordinære arbeidssøkere og yrkeshemmede. Jmfør for øvrig Folketrygdloven av 1997 om regulering av stønader under arbeidsløshet.

Ordinære arbeidssøkere er personer som søker inntektsgivende arbeid ved NAV og som er arbeidsføre og ellers disponible for det arbeidet som søkes. Hovedregelen er at en person anses som meldt som arbeidssøker til NAV, hvis han har meldt seg eller fornyet meldingen i løpet av de to siste ukene. Ordinære arbeidssøkere omfatter arbeidssøkerstatusene Helt ledige, Ordinære tiltaksdeltakere, Delvis sysselsatte og Andre ordinære arbeidssøkere. *Helt ledige* omfatter alle ordinære arbeidssøkere som har vært uten inntektsgivende arbeid de to siste ukene. *Ordinære tiltaksdeltakere* omfatter alle arbeidssøkere som ved opptellingstidspunktet deltar på ordinære tiltak (det vil si arbeidspraksis, lønnstilskudd, midlertidig sysselsettingstiltak, forsøks- og andre tiltak og opplæring).

Delvis sysselsatte omfatter alle ordinære arbeidssøkere som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de to siste ukene, dog mindre enn normal arbeidstid og som søker arbeid med lengre arbeidstid.

Andre ordinære arbeidssøkere omfatter jobbskiftesøkere som er i vanlig arbeid og som søker ny jobb ved å registrere seg hos NAV, skoleelever/ studenter som søker jobb i forbindelse med ferie fra eller samtidig med skolegang/studier, men som har skolegang/studier som hovedaktivitet og egenetablerere med dagpenger som er under etablering av egen virksomhet. Permitterte arbeidssøkere omfatter helt permitterte og delvis permitterte (med innskrenket arbeidstid). Helt permitterte inkluderes i statistikken over helt ledige, delvis permitterte i statistikken over delvis sysselsatte.

Yrkeshemmede omfatter arbeidssøkere som på grunn av fysisk, psykisk eller sosial funksjonshemming har vansker med å få arbeid. Dette er personer som vurderes av NAV med sikte på yrkesmessig attføring eller som er i et attføringstiltak. De yrkeshemmede deles inn i hovedgruppene yrkeshemmede i handlingsplan- og ventefaser, og yrkeshemmede i tiltak som igjen er inndelt i ulike tiltakstyper.

Det problematiske forhold til arbeidsmarkedet understrekes også av at det var flest med lang arbeidssøkingperiode blant de som ikke var i lønnet arbeid og var arbeidssøkende. Blant disse var mer enn 40 prosent arbeidssøkende i nesten et helt år (tabell 3.2.). De arbeidssøkende som ikke var i lønnet arbeid var i gjennomsnitt arbeidssøkende i vel 7 måneder. Det gjelder både for personer i lavinntektsgruppen og andre arbeidssøkende.

Tabell 3.2. Arbeidssøkende personer 16-66 år som ikke er student etter lavinntekt, personlig arbeidstid og måneder som arbeidssøkende. 2005

Lavinntektshusholdninger	Alle	Lavinntektshusholdninger			
		Ikke lønnet arbeid	Kort deltid 1-999 timer	Lang deltid 1000-1954 timer	Heltid 1955+ timer
0-3 måneder	29,0	26,2	32,2	43,9	46,9
4-9 måneder	33,7	31,8	38,5	37,6	32,4
10-12 måneder	37,4	41,9	29,4	18,8	20,8
I alt	100	100	100	100	100
Antall personer	61 800	43 000	14 100	4 000	800
Gjennomsnittlig antall måneder med arbeidssøking blant arbeidssøkende	6,9	7,3	6,3	5,0	4,9
Andre husholdninger					
0-3 måneder	32,8	22,2	28,1	50,6	56,7
4-9 måneder	33,6	29,8	40,8	35,0	27,8
10-12 måneder	33,5	48,0	31,2	14,5	15,6
I alt	100	100	100	100	100
Antall personer	290 500	125 300	78 600	60 800	25 900
Gjennomsnittlig antall måneder med arbeidssøking blant arbeidssøkende	6,5	7,9	6,6	4,5	4,3

3.2. Hvem har vansker på arbeidsmarkedet?

Hvem er det som har problemer i forhold til arbeidsmarkedet? Ser vi bort fra de yngste og kvinner under 45 år er det nær halvparten av personene i lavinntektsgruppen som har et problematisk forhold til arbeidsmarkedet (tabell 3.3.). I de yngre aldersgrupper er det arbeidssøking som er det helt dominerende problemet, i den eldre aldersgruppen er uførepensjonering også et stort problem. Rehabilitering er mer jevnt fordelt på gruppene.

Blant personer som ikke tilhører lavinntektsgruppen er det langt færre som har hatt problemer i forhold til arbeidsmarkedet, forskjellen er særlig stor for menn i alderen 25-61 år, der det gjelder om lag en av fem. Forskjellen er minst blant personer 62-66 år der uførepensjonerte utgjør en betydelig del og blant de yngste kvinner og menn som antagelig ofte er forsørget.

Tabell 3.3. Andel som er arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering etter kjønn og alder. Personer 16-66 år som ikke er studenter. 2005. Prosent

	Lavinntekt		Andre	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
16-18	15,3	14,7	4,0	3,2
19-24	51,0	38,0	28,6	28,3
25-44	45,5	39,1	17,0	21,6
45-61	48,4	51,4	21,3	28,8
62-66	49,8	52,1	37,4	47,3
Alle	46,4	42,5	20,4	26,1

Tabell 3.4. viser at blant personer i lavinntektsgruppen er det særlig blant aleneboende og enslige forsørgere at det er mange som har hatt problemer på arbeidsmarkedet. I husholdninger med flere voksne synes det å være færre, særlig blant kvinner. Dette skyldes muligens at forsørgelse her er en mulighet. Blant personer som ikke tilhører lavinntektsgruppen er det særlig aleneboende som har hatt problemer på arbeidsmarkedet.

Tabell 3.4. Andel som er arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering etter husholdningstype. Personer 16-66 år som ikke er studenter. 2005. Prosent

	Lavinntekt		Andre	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Aleneboende	52,6	53,7	29,7	34,2
Enslig forsørger	52,7	52,5	18,1	29,9
Andre flerpersonhusholdning ...	39,0	32,1	18,3	24,6
Alle	46,4	42,5	20,4	26,1

3.3. Utenfor arbeidsmarkedet: Hva lever de av?

Av de om lag 60 000 personer i lavinntektsgruppen som ikke er i arbeid og ikke er enten arbeidsløse, uførepensjonister eller under rehabilitering er det 14 000 som enten mottok stønader fra folketrygden eller mottok sosialhjelp. Men fortsatt er det altså 23 prosent av alle i lavinntektsgruppen som tilsynelatende ikke har noen inntektskilder. I tillegg til de 14 000 er det 13 700 som ifølge inntektsregistret har mottatt lønn. Inntektene er forholdsvis små, gjennomsnittet for de som har lønnsinntekt er 59 000 kroner og 60 prosent av dem har inntekter under 50 000 kroner. Vel 32 000 personer i lavinntektsgruppen har verken arbeidsinntekt eller stønader fra folketrygden eller sosialhjelp og er heller ikke arbeidssøkende, mottar uførepensjon eller er under rehabilitering.

Hvem er det da som verken har inntekt fra arbeid eller er arbeidssøkende, uførepensjonister eller under rehabilitering? Det gjaldt i 2005 60 000 personer eller 30 prosent av lavinntektsgruppen. Tabell 3.5. viser hvor stor del de utgjør av lavinntektsgruppen blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Blant unge 16-18 år utgjør de en svært stor andel. Dette avspeiler for det aller meste at dette er personer som forsørges i foreldrehusholdningen. Blant kvinner 19-44 år er andelen også relativt stor. Dette er antagelig for en stor del kvinner som lever i parforhold og forsørges av mannen, de fleste med små barn. Også blant kvinner 45-61 år er det en

forholdsvis stor andel som verken har inntekt fra arbeid, er arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering. I de andre gruppene gjelder det 20-25 prosent.

Tabell 3.5. Andel ikke-yrkesaktive som ikke er arbeidsløse, uførepensjonert eller under rehabilitering. Personer 16-66 år som ikke er studenter etter alder. 2005. Prosent

	Lavinntekt		Andre	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
16-18	71,0	71,0	69,5	67,4
19-24	24,6	37,4	12,0	15,4
25-44	24,2	37,0	3,6	7,9
45-61	20,9	30,5	2,8	5,0
62-66	25,2	25,2	19,7	20,2
Alle	24,8	35,6	7,5	10,2

Blant personer som ikke tilhører lavinntektsgruppen er det langt færre som verken er yrkesaktive, arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering om vi ser bort fra de yngste og til dels de eldste. Blant menn i alderen 25-61 år gjelder det bare 3-4 prosent. Det er noe flere blant 19-24 åringene og blant kvinner, noe som antagelig har sammenheng med forsørgelse i flerpersonghusholdning.

Vi skal også se på husholdningssituasjonen til de 60 000 personer som ikke er i arbeid og ikke er arbeidsløse, uførepensjonister eller under rehabilitering, og som altså tilsynelatende ikke har noe forhold til arbeidslivet. Andelen som er helt utenfor arbeidsmarkedet er størst blant kvinner i lavinntektsgruppen som bor med minst en annen voksen, de utgjør 42 prosent av alle tilsvarende personer i lavinntektsgruppen (tabell 3.6.). Disse blir antagelig forsørget. I de andre grupper er det om lag en av fire som står helt utenfor arbeidsmarkedet.

Blant personer som ikke tilhører lavinntektshusholdninger er denne andelen langt lavere. Andelen er høyest i flerpersonghusholdninger (unntatt menn som er enslige forsørgere). Blant aleneboende og menn som er enslige forsørgere gjelder det bare noen få prosent.

Tabell 3.6 Andel ikke-yrkesaktive som ikke var arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering. Personer 16-66 år som ikke er student etter husholdningstype. 2005. Prosent

	Lavinntekt		Andre	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Aleneboende	25,1	28,4	4,4	4,4
Enslig forsørger	17,3	28,5	2,6	7,7
Andre flerpersonghusholdning ...	24,6	42,4	8,3	11,3
Alle	24,8	35,6	7,5	10,2

3.4. Arbeidsmarkedssituasjonen i 2004

Vi skal nå undersøke forholdet til arbeidsmarkedet i 2004 i lavinntektsgruppen. Blant de om lag 55 000 personer som hadde lønnet arbeid i 2005 hadde det store flertallet, 72 prosent, også lønnet arbeid i 2004. Blant personer med lønnet arbeid i 2005 var andelen med lavinntekt liten, bare 3 prosent, dog noe høyere blant de som arbeidet under 1000 timer i 2005 (9.5 prosent). Problemgruppen er likevel de om lag 146 000 personer som ikke hadde lønnet arbeid i 2005. Her var andelen i lavinntektsgruppen 17.6 prosent. Vi skal se nærmere på denne gruppen.

Tabell 3.7. Personer 16-66 år som ikke er studenter og som ikke hadde lønnet arbeid i 2005 etter forhold til arbeidsmarkedet i 2004. Prosent

Lavinntekts-hushold	I lønnet arbeid		
	Alle i 2005	Verken 2004 eller 2005	Bare 2004
Bare arbeidssøkende 2004	23,1	18,2	4,8
Bare rehabilitering 2004	3,9	3,4	0,5
Bare uførepensjonist 2004	13,9	13,7	0,2
Minst to av disse	4,7	4,2	0,5
Ingen av disse, men har næringsinntekt 2005 ..	11,3	10,3	1,0
Verken selvstendig, arbeidssøker, uførepensjonist eller under rehabilitering	43,1	38,7	4,4
I alt	100,0	88,6	11,4
Antall personer	145 900	129 300	16 600
Andre hushold			
Bare arbeidssøkende 2004	12,6	8,6	4,1
Bare rehabilitering 2004	4,2	3,0	1,2
Bare uførepensjonist 2004	26,4	25,2	1,2
Minst to av disse	6,0	5,0	0,9
Ingen av disse, men har næringsinntekt 2005 ..	17,2	15,4	1,8
Verken selvstendig, arbeidssøker, uførepensjonist eller under rehabilitering	33,6	25,3	8,3
I alt	100,0	82,5	17,5
Antall personer	683 600	563 700	119 900

¹ Det mangler opplysninger om næringsinntekt i 2004. I mangel av denne har vi brukt næringsinntekt i 2005 og antar at de fleste som hadde næringsinntekt i 2005 også hadde det i 2004.

Tabell 3.7. viser at nesten ni av ti i lavinntektsgruppen som ikke hadde lønnet arbeid i 2005 heller ikke hadde lønnet arbeid i 2004. Om lag 46 prosent har hatt et forhold til arbeidsmarkedet ved at de enten har vært arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering, i tillegg til at 11 prosent hadde næringsinntekt i 2005. Langt de fleste av disse 46 prosent var personer som heller ikke hadde arbeid i 2004, det gjelder 40 prosentpoeng. De fleste av de som hadde et forhold til arbeidsmarkedet var arbeidssøkende i 2004, det gjaldt 27,4 prosent (23,1 prosent var bare arbeidssøkende). Den andre store gruppen var uførepensjonister, og den helt overveiende del av disse arbeidet heller ikke i 2004.

Blant de i lavinntektsgruppen som ikke hadde lønnet arbeid i 2005 var det 39 prosent, eller om lag 57 000 personer, som heller ikke hadde noen tilknytning til arbeidsmarkedet i 2004.

Vi ser altså at av de 146 000 personer i lavinntektsgruppen som ikke hadde lønnet arbeid i 2005 var situasjonen i 2004 den samme for ni av ti. Men om lag 45 000 forsøkte i 2004 å komme inn på arbeidsmarkedet enten fordi de var arbeidssøker eller var under rehabilitering, noen få av disse hadde også lønnet arbeid i 2004.

Blant de om lag 60 000 personer som ikke hadde noe forhold til arbeidsmarkedet i 2005 gjelder det samme for nesten 57 000, eller 94 prosent, i 2004. Spørsmålet er om disse er mer eller mindre tapt for arbeidsmarkedet (med unntak for de yngste som er forsørget i foreldrehusholdningen).

3.5. Arbeidsmarkedserfaringer i 2004 og 2005 og risiko for lavinntekt

Hvordan varierer andelen i lavinntektsgruppen med arbeidsmarkedserfaringene i 2004 og 2005? Det er ikke uventet lavest andel med lavinntekt blant de som hadde lønnet arbeid både i 2004 og 2005 og som arbeidet minst 1000 timer i 2005, 1,3 prosent (tabell 3.8.). De utgjør likevel bare snaut 20 000 personer med lavinntekt eller 10 prosent av lavinntektsgruppen. Generelt finner vi at desto mer lønnet arbeid i 2005, desto mindre er andelen med lavinntekt. Blant de som verken hadde lønnet arbeid i 2004 eller 2005 tilhørte nesten 19 prosent lavinntektsgruppen. De utgjør størstedelen av lavinntektsgruppen, nesten 130 000 personer. Vi ser imidlertid at andelen i lavinntektsgruppen er nesten like stor blant de som ikke arbeidet i 2004 og bare hadde litt lønnet arbeid i 2005, 17 prosent. De er på samme måte som forrige gruppe ganske marginale i forhold til arbeidsmarkedet. De utgjør imidlertid ganske få personer (12 000).

Tabell 3.8. Andel i lavinntektsusholdninger blant personer 16-66 år som ikke er studenter, etter lønnet arbeid i 2004 og 2005 og forhold til arbeidsmarkedet i 2004. Prosent

Arbeidsmarkeds situasjon 2004	Verken 2004 eller 2005	Bare 2004	1-999 timer i 2005		1000+ timer i 2005		I alt
			Bare 2005	Både 2004 og 2005	Bare 2005	Både 2004 og 2005	
Bare arbeidssøkende	31,2	20,2	20,4	12,9	7,6	3,6	16,2
Bare rehabilitering	19,5	7,8	10,7	3,9	5,5	1,7	11,3
Bare uførepensjonist	10,4	4,0	2,8	1,6	1,9	1,2	8,7
Minst to av disse	15,2	9,8	11,6	5,0	5,4	3,1	12,4
Ingen av disse, men har næringsinntekt 2005 ..	12,5	11,2	12,6	7,3	4,8	1,8	7,9
Verken selvstendig, arbeidssøker, uførepensjonist eller under rehabilitering	24,6	10,0	17,4	7,1	6,8	1,1	5,4
I alt	18,7	12,2	17,0	7,4	6,8	1,3	7,4
			Antall personer				
Bare arbeidssøkende 2004	85 300	34 700	21 000	48 500	13 900	98 000	301 400
Bare rehabilitering 2004	25 300	8 900	1 300	7 600	700	12 000	55 900
Bare uførepensjonist 2004	192 200	8 800	3 000	29 400	300	7 700	241 400
Minst to av disse	40 600	7 200	2 600	6 300	900	4 000	61 700
Ingen av disse, men har næringsinntekt 2005 ..	120 100	13 700	5 400	22 100	4 000	99 000	264 300
Verken selvstendig, arbeidssøker, uførepensjonist eller under rehabilitering	229 500	63 200	38 600	146 400	25 300	1 279 000	1 782 000
I alt	693 000	136 500	71 900	260 400	45 200	1 499 700	2 706 700

Ser vi på betydningen av arbeidsmarkedsproblemer er det tydelig at arbeidssøking har sammenheng med risiko for å tilhøre lavinntektsgruppen. Blant de som ikke hadde lønnet arbeid i verken 2004 eller 2005, men søkte arbeid i 2004 er 31 prosent i lavinntektsgruppen. De utgjør nesten 27 000 personer. Også blant de relativt marginaliserte arbeidssøkende som bare hadde arbeid i 2004 eller litt arbeid i 2005 er det forholdsvis stor andel i lavinntektsgruppen, vel 20 prosent.

Blant uførepensjonistene er ikke risikoen for å tilhøre lavinntektsgruppen spesielt stor. Blant det mindretall av uførepensjonistene som hadde tilknytning til arbeidslivet i 2004 og 2005 er risikoen en del lavere enn gjennomsnittet for befolkningen. Men blant det store flertallet av uførepensjonister som ikke hadde arbeid i de to årene var andelen i lavinntektsgruppen vel 10 prosent, litt høyere enn gjennomsnittet for alle (7.4 prosent).

Tabell 3.8 viser også at blant de om lag 230 000 personer som ikke hadde arbeid i 2005 og ikke lønnet arbeid i 2004 og som verken var selvstendig, arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering i 2004 var nesten hver fjerde i lavinntektsgruppen. De utgjorde om lag 57 000 personer, eller 28 prosent av lavinntektsgruppen.

En kan stort sett dele lavinntektsgruppen i tre. De om lag 56 000 personer som hadde næringsinntekt i 2005 eller hadde lønnet arbeid både i 2004 og 2005. De om lag 58 000 personer som verken hadde lønnet arbeid i 2004 eller 2005, men som hadde arbeidsmarkedsproblemer ved at de enten var arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering og de om lag 57 000 som ikke hadde lønnet arbeid de to årene, men som tilsynelatende ikke hadde noen arbeidsmarkedsproblemer. I tillegg til disse kommer de om lag 30 000 som var delvis marginalisert ved at de enten hadde lønnet arbeid i 2004 eller i 2005. Det betyr at størstedelen av lavinntektsgruppen har et forhold til arbeidsmarkedet. Bare i overkant av 50 000 personer synes helt utenfor, antakelig har disse andre muligheter for forsørgelse. En like stor gruppe synes å ha et svært problemfylt forhold til arbeidsmarkedet, de har ikke hatt lønnet arbeid i det hele tatt de to årene, men har forsøkt å få arbeid, særlig de arbeidssøkende blant disse synes utsatt for lavinntekt, muligens fordi de har få andre muligheter for forsørgelse.

Tabell 3.9. Antall personer i lavinntektsgruppen 16-66 år som ikke er studenter etter arbeid i 2004 og 2005.

Hadde ikke lønnet arbeid i 2004 og 2005, men var arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering i 2004	57 700
Andre som ikke hadde lønnet arbeid i 2004 og 2005	56 500
Hadde lønnet arbeid bare i 2004	15 100
Hadde lønnet arbeid bare i 2005	14 400
Hadde lønnet arbeid både i 2004 og 2005	35 700
Hadde næringsinntekt i 2005	20 800
I alt	200 300

3.6. Lavinntekt, antall jobber og arbeidssøking i 2004 og 2005

Vi skal nyansere bildet av forholdet til arbeidsmarkedet for personer i lavinntekts-husholdninger. Marginalisering i forhold til arbeidsmarkedet vil vanligvis resultere i ustabile arbeidsforhold som er mer eller mindre kortvarige. Man kan derfor vente at personer med et problematisk forhold til arbeidsmarkedet har flere jobbtilfeller. Man kan også vente at de vil ha flere tilfeller av arbeidssøking. Nytt arbeidssøkingstilfelle vil være et resultat av at personen enten har hatt en jobb eller en sykdomsperiode mellom to tilfeller av arbeidssøking.

Det er imidlertid ikke helt uproblematisk å tolke et stort antall jobber og arbeidssøkingstilfeller som uttrykk for problemer på arbeidsmarkedet. Ett enkelt kortvarig jobbtilfelle kan være et tegn på marginalisering i forhold til arbeidsmarkedet, mens mange jobbtilfeller ganske visst tyder på ustabil tilknytning, men også på at personen har muligheter på arbeidsmarkedet. For å lette tolkningen noe har vi derfor trukket inn lengden på jobbtilfellene og skilt mellom de som bare har hatt korte jobbtilfeller og de som har hatt jobber av en viss lengde.

Vi skal altså se på antall jobber pr person og antall ganger en person er registrert arbeidssøkende i 2004 og 2005 i sammenheng og forsøke å tolke dette som uttrykk for marginalisering i forhold til arbeidsmarkedet. Flere ganger arbeidssøkende i en toårs periode, betyr at man er mer utsatt på arbeidsmarkedet. Mange jobbtilfeller i samme periode betyr isolert sett at man roterer ofte i arbeidsmarkedet. Har man hatt mange jobber uten arbeidssøking er man ikke nødvendigvis ekskludert fra arbeidsmarkedet, men et stort antall jobber er vanskelig å tolke i en marginaliseringssammenheng. Kombinert med mange ganger arbeidssøking impliserer dette imidlertid at man sliter med å etablere et langvarig arbeidsforhold. Marginalisering på arbeidsmarkedet vil også avhenge av lengden på arbeidsforholdet. Vi har i det følgende gjort et skille mellom de som har hatt minst ett arbeidsforhold i mer enn seks måneder og de som bare har hatt jobber med varighet seks måneder eller kortere. Har man klart å jobbe sammenhengende i mer enn seks måneder i samme jobbforhold, er man relativt etablert på arbeidsmarkedet. Mange jobber kan ha prøvetid på seks måneder og kortere jobbforhold kan tyde på marginalisering.

Tabellene i dette avsnitt viser hvor mange ganger hver enkelt person i populasjonen har vært registrert arbeidssøkende i toårsperioden, og antallet jobber personen har hatt i samme periode. Dersom en person har vært arbeidssøkende tre ganger, så vet vi at minst to av de tre arbeidssøkertilfeller er avsluttet i perioden. Det sist registrerte tilfellet kan stå fortsatt løpende (ikke-avsluttet) ved utgangen av perioden eller være avsluttet. Antall jobber kan ikke tolkes så enkelt, fordi jobbtilfeller kan være overlappende i tid. Det vil i prinsippet si at av fire jobber kan alle være fortsatt løpende ved utgangen av perioden. I tillegg til de absolutte tall for alle personer, har vi beregnet andelen med lavinntekt i de ulike kombinasjoner mellom arbeidssøking og jobbtilfeller. Dersom kombinasjonen mellom én jobb og én gang arbeidssøker gir en lavinntektsandel på fire prosent, og fire jobber og fire ganger arbeidssøker en andel på åtte prosent ifra lavinntektsgruppen, vet vi at risikoen for å tilhøre lavinntektsgruppen har doblet seg fra en mindre utsatt til mer utsatt posisjon på arbeidsmarkedet.

Vi antar at dess flere ganger man er registrert arbeidssøker, dess mer utsatt er man på arbeidsmarkedet og at dette vil resultere i økende risiko for å tilhøre lavinntektsgruppen. Det er imidlertid ikke like enkelt å tolke antall jobber som noe entydig negativt, mens vi derimot kan anta at dess lengre arbeidsforholdet varer dess mindre utsatt står man på arbeidsmarkedet. I hvilke sammenhenger finner vi da mindre eller større innslag av personer som tilhører lavinntekts-husholdninger?

Personer med minst ett jobbforhold av lengre varighet enn seks måneder er gjengitt i tabell 3.10. Av hele 1.7 millioner langtidssysselsatte personer tilhører bare 2,4 prosent lavinntektsgruppen. Flesteparten, halvannen million, er uten arbeidssøking i hele toårsperioden og under to prosent av disse er i lavinntektsgruppen.

Tabell 3.10. Andel personer 16-66 år (ikke-studenter) som tilhører lavinntekts-husholdning. Personer med jobbtillfelle med varighet lengre enn 6 måneder i 2004 og 2005. Fordelt etter antall jobbtillfeller og antall ganger registrert som arbeidssøker

	Antall arbeidssøker-tillfeller					
	I alt	Ingen	1	2	3	4+
	Andel i lavinntekts-husholdninger					
I alt	2,4	1,7	6,7	10,3	12,6	16,2
Antall jobbtillfeller						
1	1,6	1,3	5,3	9,3	12,4	17,0
2	3,8	2,5	7,9	12,0	14,1	17,9
3	3,6	2,3	6,3	9,0	12,7	16,5
4	4,7	3,2	6,9	10,0	10,1	14,3
5+	4,5	2,8	6,5	9,1	8,4	8,4
	Antall personer i alt					
I alt	1 696 400	1 495 200	141 000	43 300	12 700	43 007
Antall jobbtillfeller						
1	1 080 700	1 013 600	48 500	13 200	4 000	1 500
2	422 100	342 200	58 100	16 200	43 100	1 300
3	123 400	92 400	20 100	7 800	2 400	700
4	42 700	29 100	8 600	3 400	1 100	400
5+	27 500	17 800	5 700	2 600	1 000	400

Jo flere ganger arbeidssøkende jo færre langvarig sysselsatte er det, 140 000 var arbeidssøkende én gang mens bare 4 000 var arbeidssøkende fire eller flere ganger. Samtidig øker andelen personer med lavinntekt betraktelig, fra ca syv prosent til 16 prosent i de samme kategorier. Risikoen for lavinntekt øker altså med antallet arbeidssøkingstiltfeller, naturlig nok. Med andre ord sliter personer i lavinntektsgruppen oftere med ekskludering på arbeidsmarkedet.

Det er imidlertid ikke noen klar tendens blant alle til at risikoen for lavinntekt øker med antall jobber. Holdes antallet arbeidssøkinger konstant er det liten forskjell på lavinntektsrisiko for de som har fra en til tre jobber (med unntak av en viss økning, rundt tre prosent, fra en til to jobber for de med ett til to arbeidssøker-tillfelle) For de som har mer enn to arbeidssøkinger faller imidlertid andelen som tilhører lavinntektsgruppen med antallet jobber. I tilfelle tre arbeidssøkinger faller andelen fra 13 prosent (3 jobber) til bare åtte prosent (fem eller flere jobber). Antallet jobber motvirker til en viss grad risikoen for lavinntekt, når antall jobber er lik eller større enn antall ganger arbeidssøking (tre mot en, tre mot to eller tre mot tre). Flere jobber enn arbeidssøkinger kan tyde på at personen klarer seg bedre på arbeidsmarkedet, rotasjon på arbeidsmarkedet er bedre i forhold til lavinntekt enn direkte ekskludering.

Vil samme relative tendens gjenspeile seg når vi ser på de med bare korte arbeidsforhold i hele toårsperioden?

Bare snaut 190 000 personer hadde kun kortvarige jobber, men en vesentlig større del tilhører lavinntektsgruppen (10 prosent) enn blant de langtids sysselsatte (tabell 3.11). Også her er flesteparten, godt over 100 000, uten arbeidssøking begge de to årene og blant disse tilhører 6 prosent lavinntektsgruppen.

Tabell 3.11 Andel personer 16-66 år (ikke-studenter) som tilhører lavinntektshusholdning. Personer med alle jobbtillfelle av varighet 6 måneder eller kortere i 2004 og 2005. Fordelt etter antall jobbtillfeller og antall ganger registrert som arbeidssøker

	Antall arbeidssøkertillfeller					
	I alt	Ingen	1	2	3	4+
	Andel i lavinntektshusholdninger					
I alt	10,3	6,4	12,6	17,4	21,8	26,5
Antall jobbtillfeller						
1	15,3	11,0	16,0	20,9	27,9	32,6
2	7,6	4,3	11,1	16,8	21,0	26,6
3	9,0	5,6	10,2	13,9	16,1	22,2
4	9,5	6,5	10,4	12,4	14,8	18,9
5+	8,1	6,9	9,3	9,5	8,2	10,0
	Antall personer i alt					
I alt	186 400	106 200	47 500	21 200	8 000	3 500
Antall jobbtillfeller						
1	59 000	29 100	16 900	8 400	3 200	1 400
2	93 500	60 500	21 600	7 700	2 700	1 000
3	20 000	10 000	5 600	2 900	1 100	500
4	7 800	3 700	2 000	1 200	600	300
5+	6 300	3 000	1 400	1 000	500	300

Jo flere ganger arbeidssøkende, jo færre korttids sysselsatte er det, 47 500 har vært arbeidssøkende én gang, 3 500 fire ganger eller mer. Andelen personer i lavinntektsgruppen øker derimot fra 13 til 27 prosent i de tilsvarende kategorier. Å være registrert arbeidssøker fire ganger eller mer betyr dobbelt så stor risiko for å tilhøre lavinntektsgruppen som å være registrert bare én gang. Som for de langtidssysselsatte, øker risikoen for lavinntekt med antall arbeidssøkingstiltfeller, men det er verdt å legge merke til at nivået konsekvent ligger vesentlig høyere hos de med bare kortvarige jobber.

I motsetning til de langtidssysselsatte, er de korttidssysselsatte vesentlig mer utsatt i tilfelle de er sysselsatt i bare én kort jobb fremfor å inneha flere korte jobber. Andelen i lavinntektsgruppen varierer generelt lite med antallet jobber for de som har flere jobber. Men for de som har vært arbeidssøker mer enn én gang minker risikoen for lavinntekt jo flere jobber man har hatt. Innslaget av lavinntekt er lavere med flere jobber. Det gjelder uansett hvor mange ganger man har søkt jobb, riktignok med en viss stabilitet (rundt 10 prosent) i tilfelle kun en gang arbeidssøker kombinert med to eller flere jobber. Uansett, synker andelen med lavinntekt betraktelig fra en til mange jobber og flere jobber reduserer tydeligvis risikoen for lavinntekt blant de korttids sysselsatte. Personer som har vært arbeidssøkende flere ganger og har hatt flere jobber står altså tross alt sterkere på arbeidsmarkedet enn de som bare har hatt én korttidsjobb?

Gitt de ovennevnte sammenhenger, ville man forvente desto høyere risiko for lavinntekt blant de som står uten jobb i hele toårsperioden. Denne sammenheng kan også graderes etter antall ganger arbeidssøkende, som vist i tabellen nedenfor.

Over 800 000 er uten jobb i hele perioden 2004-2005, herav 17 prosent ifra lavinntektsgruppen (tabell 3.12). Flesteparten også her, over 600 000, har ingen arbeidssøking (15 prosent ifra lavinntekt). En rimelig antagelse kan være at mange av disse personer er forsørget av andre.

Tabell 3.12 Andel personer 16-66 år (ikke-studenter) som tilhører lavinntektshusholdning. Personer uten jobbtillfelle i 2004 og 2005. Fordelt etter antall ganger registrert som arbeidssøker

	Antall arbeidssøkertillfeller					
	I alt	Ingen	1	2	3	4+
Andel i lavinntektshusholdninger ...	17,0	14,9	20,7	28,0	35,7	44,0
Antall personer i alt	822 100	624 300	142 300	39 100	11 400	5 000

Jo flere arbeidssøkinger, jo færre ikke-sysselsatte er det (fra 140 000 til under 5 000). Også her er det slik at risikoen for lavinntekt stiger med antallet arbeidssøkinger, fra 20 prosent (en gang) til hele 44 prosent (fire eller flere ganger).

Det er vel verdt å bemerke at risikoen for lavinntekt blant de ikke-sysselsatte arbeidssøkende er vesentlig høyere enn for både de korttids sysselsatte og de langtids sysselsatte. Arbeidssøking kombinert med ingen jobbing er jo å betrakte som en dobbel utsatthet på arbeidsmarkedet.

Å være registrert som arbeidssøkende to eller flere ganger uten å komme i jobb for en hel toårsperiode kan skyldes et bakenforliggende alvorlig sykdomsbilde. Alvorlig sykdom kan bety at flere arbeidssøkinger er avsluttet uten suksess på arbeidsmarkedet. En rimelig antagelse er at for eksempel sykemeldingsavbrudd eller medisinsk rehabiliteringspengetilfeller ville kunne forklart en vesentlig del av denne sammenheng. En annen mulighet er at blant disse arbeidssøkere finner vi mange yrkeshemmede som også er for syke til å delta i arbeidslivet og som i siste instans ender opp med en uførepensjon.

Referanser

Andersen, Arne S. (2008): *Yrkesaktivitet i lavinntektshusholdninger*, Rapporter 2008/46, Statistisk sentralbyrå

Aukrust, I., Aurdal, Bøe, Espeland Hansen, Sivertstøl (2008): *FD-trygd Dokumentasjonsrapport. Syssesetting-alle jobber, 2003-2006*. Upublisert notat, statistisk sentralbyrå

Epland, Jon (2005): *Veier inn i og ut av fattigdom: Inntektsmobilitet blant lavinntektshushold*, Rapport 2005/16, Statistisk sentralbyrå

Bråthen, Magne (2004): *Collecting data on wages for the Labour Force Survey- a pilot*, Documents 2004/7, Statistisk sentralbyrå

Normann, Tor Morten (2009): *Fattigdomsrisiko. En levikårstilnærming*, Rapporter 2009/11, Statistisk sentralbyrå

Shieler, David (2004): *The Working Poor: Invisible in America*, New York

Villund, Ole (2008): *Measuring working hours in the Norwegian Labour Force Survey. A pilot study of data quality*. Upublisert notat, Statistisk sentralbyrå

Tabellregister

1. Lavinntekt og yrkesaktivitet	
1.1. Sysselsatte i AKU og registeropplysninger om lønnstakerforhold i registre. 2003-2006	7
1.2. Personer 16-66 år som ikke er studenter. Lavinntektshusholdninger og andre husholdninger etter antallet lønnstakerforhold. 2005. Prosent	9
1.3. Husholdninger og personer etter antallet arbeidstimer. Lavinntektshusholdninger og andre husholdninger til personer 16-66 år som ikke er studenter. 2005. Prosent	10
1.4. Personer 16-66 år som ikke er elever/studenter etter om husholdningen er lavinntektshusholdning og alder. 2005	14
1.5. Gjennomsnittlig beregnet timelønn for personer 16-66 år som ikke er studenter. Lavinntekts- og andre hushold etter personens arbeidstimer. 2005. Kroner	14
1.6. Personer 16-66 år som ikke er studenter. Lavinntektshushold og andre hushold etter yrkesaktivitet og beregnet timelønn. 2005. Prosent.....	16
1.7. Gjennomsnittlig beregnet timelønn etter arbeidstid. Lavinntektshusholdninger og andre husholdninger. Gjennomsnitt for personer 16-66 år som ikke er studenter. Kroner.....	16
1.8. Gjennomsnittlig beregnet timelønn for personer 16-66 år som ikke er studenter etter arbeidstimer i året. 2005. Kroner.....	17
1.9. Jobbtillfeller for personer 16-66 år som ikke er studenter fordelt etter yrke. Gjennomsnittlig beregnet timelønn. 2005	18
2. Hvem er det som arbeider i lavinntektshusholdningene?	
2.1. Lavinntektshusholdninger med yrkesaktive personer 16-66 år som ikke er studenter etter antall arbeidstimer og husholdningsstørrelse. 2005. Prosent.....	20
2.2. Lavinntektshusholdninger med yrkesaktive personer 16-66 år som ikke er studenter etter antall arbeidstimer og antall inntektstakere. 2005. Prosent	21
2.3. Lavinntektshusholdninger med yrkesaktive personer 16-66 år som ikke er studenter etter yrkesaktivitet og alder. 2005. Prosent.....	21
2.4. Andel personer 16-66 år som ikke er studenter som tilhører lavinntektshusholdninger. Etter arbeidstid og innvandrersstatus. 2005. Prosent	22
2.5. Personer 16-66 år som ikke er studenter etter antallet yrkesaktive i husholdet og innvandrersstatus. 2005. Prosent.....	22
2.6. Gjennomsnittlig beregnet timelønn for yrkesaktive personer 16-66 år som ikke er studenter. Etter lavinntekt, personlige arbeidstimer per år og innvandrersstatus. 2005. Kroner.....	22
3. Lavinntekt og forhold til arbeidsmarkedet	
3.1. Personer 16-66 år som ikke er student etter lavinntekt, personlig arbeidstid og arbeidssøking, uførepensjon og rehabilitering. 2005. Prosent.....	23
3.2. Arbeidssøkende personer 16-66 år som ikke er student etter lavinntekt, personlig arbeidstid og måneder som arbeidssøkende. 2005.....	24
3.3. Andel som er arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering etter kjønn og alder. Personer 16-66 år som ikke er studenter. 2005. Prosent.....	25
3.4. Andel som er arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering etter husholdningstype. Personer 16-66 år som ikke er studenter. 2005. Prosent	25
3.5. Andel ikke-yrkesaktive som ikke er arbeidsløse, uførepensjonert eller under rehabilitering. Personer 16-66 år som ikke er studenter etter alder. 2005. Prosent... 26	
3.6. Andel ikke-yrkesaktive som ikke var arbeidssøkende, uførepensjonist eller under rehabilitering. Personer 16-66 år som ikke er student etter husholdningstype. 2005. Prosent	26
3.7. Personer 16-66 år som ikke er studenter og som ikke hadde lønnet arbeid i 2005 etter forhold til arbeidsmarkedet i 2004. Prosent.....	27
3.8. Andel i lavinntektshusholdninger blant personer 16-66 år som ikke er studenter, etter lønnet arbeid i 2004 og 2005 og forhold til arbeidsmarkedet i 2004. Prosent.... 28	
3.9. Antall personer i lavinntektsgruppen 16-66 år som ikke er studenter etter arbeid i 2004 og 2005.	29
3.10. Andel personer 16-66 år (ikke-studenter) som tilhører lavinntektshusholdning. Personer med jobbtillfelle med varighet lengre enn 6 måneder i 2004 og 2005. Fordelt etter antall jobbtillfeller og antall ganger registrert som arbeidssøker	30
3.11. Andel personer 16-66 år (ikke-studenter) som tilhører lavinntektshusholdning. Personer med alle jobbtillfelle av varighet 6 måneder eller kortere i 2004 og 2005. Fordelt etter antall jobbtillfeller og antall ganger registrert som arbeidssøker	31
3.12. Andel personer 16-66 år (ikke-studenter) som tilhører lavinntektshusholdning. Personer uten jobbtillfelle i 2004 og 2005. Fordelt etter antall ganger registrert som arbeidssøker.....	31